

School of Business and Management

Kandidaatintutkielma

Talousjohtaminen

**OSKEYHTIÖLAIN MAKSUKYKYTESTI PIENISSÄ
OSKEYHTIÖISSÄ – TILITOIMISTON ROOLI NEUVONANTAJANA
SOLVENCY TEST OF THE LIMITED LIABILITY COMPANIES ACT – THE ROLE OF
ACCOUNTING FIRMS AS ADVISORS FOR SMALL LIMITED LIABILITY COMPANIES**

5.1.2016

Tekijä: Lauri Lustig

Ohjaaja: Helena Sjögrén

OSAKEYHTIÖLAIN MAKSUKYKYTESTI PIENISSÄ OSAKEYHTIÖISSÄ – TILITOIMISTON ROOLI NEUVONANTAJANA

TIIVISTELMÄ

Tekijä: Lauri Lustig

Lappeenrannan teknillinen yliopisto

School of Business and Management

Talousjohtaminen

Ohjaaja: Helena Sjögrén

Hakusanat: osakeyhtiölaki, maksukykytesti, varojenjako, osingonjako, tilitoimisto

Osakeyhtiölakiin on vuodesta 2006 asti sisältynyt maksukykytesti (OYL 13:2), jonka tulkinnallinen epäselvyys on motivoinut useita tutkimuksia ja melko kriittistäkin kirjoittelua. Säännöksen tarkoituksena on ehkäistä osakeyhtiön velkojia uhkaava varojenjako velvoittamalla yhtiön johto huolellisuusveloitteensa nojalla arvioimaan varojenjaon vaikutukset yhtiön maksukyvyyn säilymiseen. Oikeuskäytännön puuttuessa maksukykytestin toteuttamistapaan liittyy kuitenkin edelleenkin merkittävää epävarmuutta. Tämän tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä selvittämään, miten osakeyhtiölain mukainen maksukykytesti pitäisi toteuttaa pienissä osakeyhtiöissä, joiden taloushallinto on kokonaan tai osittain ulkoistettu tilitoimistolle. Olennainen osa tutkimuksen tavoitetta on ottaa kantaa tilitoimiston rooliin maksukykytestin toteuttamisessa.

Tutkimuksessa on käytetty laadullista tutkimusmenetelmää. Teoriaosa koostuu maksukykytestiä ja sen taustoja sekä maksukyvyyn arvioinnissa käytettävää taloudellista informaatiota käsittelevistä luvuista. Aiemmasta kirjallisuudesta esiin nousevat erityisesti tulevaisuuden näkymien tarkastelun merkitys maksukyvyyn arvioinnissa sekä maksukykytestin dokumentoinnin tärkeys. Empiirinen aineisto on kerätty haastatteleamalla kahden tilitoimiston edustajia. Haastattelujen perusteella varojenjakosäännösten tuntemus pienissä osakeyhtiöissä on puutteellista ja osingonjako on voimakkaasti verotuksen ohjaamaa. Tilitoimistot osallistuvat osingonjakopäätöksiin, mutta vain taseperusteisesti, joten asiakasyritysten tietämättömyys voi johtaa maksukykytestin laiminlyöntiin. Haastattelujen perusteella pienissä yhtiöissä ei käytetä tilinpäätöksestä laskettavia tunnuslukuja.

Tutkimuksen johtopäätöksenä voidaan todeta, että yksityiskohtaisten tilinpäätöksen tunnuslukuihin perustuvien maksukykyarvioiden laatiminen maksukykytestin toteuttamiseksi on pienissä osakeyhtiöissä pääsääntöisesti tarpeetonta. Merkitystä tulisi sen sijaan antaa yhtiön johdolla olevalle hiljaiselle tiedolle, sillä yhtiön johto tuntee yrityksen tilanteen parhaiten ja kykenee siten myös arvioimaan tuleva kehitystä. Tilitoimiston rooliksi jää tällöin varmistaa, että asiakasyrityksen johto tuntee oman vastuuasemansa. Tutkimuksen perusteella tilitoimistot voisivat myös hyödyntää omaa asemaansa pienten yhtiöiden neuvonantajina nykyistä paremmin ohjeistamalla asiakasyrityksiään dokumentoimaan maksukykytestin hallituksen kokouspöytäkirjaan esimerkiksi osana hallituksen osingonjakoehdotusta.

SOLVENCY TEST OF THE LIMITED LIABILITY COMPANIES ACT – THE ROLE OF ACCOUNTING FIRMS AS ADVISORS FOR SMALL LIMITED LIABILITY COMPANIES

ABSTRACT

Author: Lauri Lustig

Lappeenranta University of Technology

School of Business and Management

Financial Management

Supervisor: Helena Sjögrén

Keywords: limited liability companies act, solvency test, distribution of assets, dividend, accounting firm

In 2006 a solvency test (Chapter 13; Section 2) was added to the Finnish Limited Liability Companies Act and its interpretative difficulties have since generated a substantial amount of literature, some of it rather critical. The purpose of the solvency test is to prevent a company's assets from being distributed in such a way that it threatens creditors' interests. Company management are obliged by law to ensure this by assessing the effects of asset distribution on the company's solvency. However, what exactly is an adequate way to perform the solvency test is still unclear due to lack of case-law or precedent. The aim of this study is to investigate how the solvency test should be performed in small limited liability companies that have outsourced their financial management to accounting firms. An essential part of the study is to evaluate the role of the accounting firm in performing the solvency test.

This study has been conducted using a qualitative method. The theory section consists of two main chapters and addresses both the background of the solvency test and the financial information applicable in solvency assessment. Previous studies have highlighted the importance of anticipating future developments in the company's financial situation as well as the importance of verifying (documentation) the performance of the solvency test. The empirical data has been collected by interviewing representatives of two accounting firms. Based on the interviews, small limited liability companies have inadequate knowledge of regulations regarding asset distribution and taxation has a considerable steering-effect on dividend distribution. Accounting firms only evaluate the balance sheet when participating in dividend distribution decisions, leaving the uninformed client companies at risk of neglecting the solvency test. Perhaps expectedly, ratios calculated from financial statements are not utilized.

In conclusion it seems that making extensive solvency assessments based on various ratios calculated from financial statements when performing the solvency test is chiefly unnecessary in small limited liability companies. Emphasis should instead be placed on the tacit knowledge of the management, as they are best able to anticipate the future of the company. Therefore, the role of the accounting firm is to ensure the management are aware of their duties and liabilities. Accounting firms should also take further advantage of their role as advisors and instruct their clients to document the solvency test into the board of directors' proceedings.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	5
1.1	Tutkimusongelma ja kysymyksenasettelu	7
1.2	Tutkimuksen rajaukset ja tutkimusmenetelmä	8
1.3	Tutkimuksen rakenne	9
2	OSAKEYHTIÖLAIN MAKSUKYKYTESTI	11
2.1	Tausta: osakeyhtiölain uudistus 2006.....	11
2.2	Maksukykytestin (OYL 13:2) tarkoitus	12
2.3	OYL:n maksukykytesti aiemmassa kirjallisuudessa.....	14
2.4	Muutosesitys 2009.....	16
2.5	Maksukyvyttömyyden käsite muissa säädöksissä	17
2.6	Maksukyvyttömyyden käsitteestä tässä tutkielmassa.....	18
3	TALOUDELLINEN INFORMAATIO MAKSUKYVYN ARVIOINNISSA	19
3.1	Tilinpäätösinformaatio	20
3.2	Staattinen ja dynaaminen näkökulma.....	23
3.3	Maksukyvyn osatekijät ja mittaaminen	24
3.3.1	Kannattavuus	24
3.3.2	Maksuvalmius	26
3.3.3	Vakavaraisuus	27
3.3.4	Rahavirtalaskelmat	29
3.4	Johdon huolellisuusvelvollisuus ja vastuu maksukyvyn arvioinnista.....	30
3.5	Maksukykytestin todentaminen	32
3.6	Ulkoistettu taloushallinto ja tilitoimiston rooli.....	33
4	HAASTATTELUTUTKIMUS - MAKSUKYKYTESTIN TOTEUTUMINEN PIENISSÄ OSAKEYHTIÖISSÄ	34
4.1	Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu	34
4.2	Haastateltavien taustatiedot ja asiakasyritykset	35

4.3	Velkojiensuoja osingonjakopäätöksen yhteydessä.....	36
4.4	Osingonjako pienissä osakeyhtiöissä	38
4.5	Maksukyvyttömyyden käsite ja vastuu maksukyvyn testaamisesta	39
4.6	Maksukykyarvioinnin sisältö ja toteutus.....	40
5	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	45
5.1	Tulosten hyödyntäminen	49
5.2	Jatkotutkimustarpeet	50
	LÄHDELUETTELO	51

LIITTEET

LIITE 1. Oikaistu tuloslaskelma (YT 2011, 88)

LIITE 2. Rahoitustulos (Laitinen & Laitinen 2014, 122)

LIITE 3. Esimerkki kassavirtalaskelmasta (Jokinen 2007, 133, viitaten Kallunki & Ky-
tönen 2007, 96)

LIITE 4. Haastattelurunko

KUVIOT

Kuvio 1. Maksukykypyramidi (Ruohonen 2012, 251)

TAULUKOT

Taulukko 1. Haastateltavien ja heidän taustaorganisaatioidensa tiedot

LYHENTEET

HE	Hallituksen esitys
IFRS	International Financial Reporting Standards
KILA	Kirjanpitolautakunta
KL	Konkurssilaki 120/2004
KPA	Kirjanpitoasetus 1339/1997
KPL	Kirjanpitolaki 1336/1997
OMLS	Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä
OMTR	Oikeusministeriön työryhmämietintö
OYL	Osakeyhtiölaki 624/2006
PRH	Patentti- ja rekisterihallitus
RL	Rikoslaki 39/1889
YrSanL	Laki yrityksen saneerauksesta 47/1993
TakSL	Laki takaisinsaannista konkurssipesään 758/1991

1 JOHDANTO

Suomen talouden vuosia jatkunut heikko tila on lisännyt keskustelua pk-yritysten merkityksestä kansantaloudelle. Keskustelua on osaltaan vauhdittanut niin sanottu start-up-ilmio, erityisesti vaatimattomista lähtökohdista menestykseen ponnistaneet start-up-teknologiayritykset. Nämä menestystarinat ovat kuitenkin häviävän pieni otos Suomen yrityskannasta, josta valtaosalla ei ole potentiaalia kasvaa miljardiluokkaan. Pk-yritysten työllistävää vaikutusta pidetään kuitenkin erittäin merkittävänä (Euroopan Komissio 2012). Kriittisyys pk-yritysten vallitsevia toimintaedellytyksiä kohtaan on lisääntynyt ja toiminnan sääntelyä on ehdotettu kevennettäväksi (EK 2015). Suomalaisessa kaupparekisterissä on yli 256 000 osakeyhtiötä (PRH 2015), ja esimerkiksi vuonna 2013 pk-yritysten osuus suomalaisten yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta oli noin 55 prosenttia (Suomen Yrittäjät 2015). Nämä seikat puoltavat myös pienten osakeyhtiöiden sääntely-ympäristön kriittistä tarkastelua.

Osakeyhtiöiden yhtiöoikeudellinen sääntely perustuu keskeisesti osakeyhtiölakiin (OYL, 624/2006). Osakeyhtiön toiminnan lainmukainen tarkoitus on tuottaa voittoa omistajilleen, mikä edellyttää yhtiön toiminnan tuloksena kertyneiden varojen jakamista ulos yhtiöstä. Toisaalta osakeyhtiö on omistajistaan erillinen oikeushenkilö, jonka veloista omistajat eivät pääsääntöisesti ole henkilökohtaisessa vastuussa. Tämän lisäksi yhtiön velkojat menevät maksunsaantijärjestyksessä lähtökohtaisesti osakkeenomistajien edelle (Mähönen & Villa 2006, 19). Erityisesti pienissä osakeyhtiöissä on myös yleistä, että osakkeenomistus on keskittynyt yhtiön johtohahmoille, jotka tuntevat yrityksen tilan rahoittajia paremmin: tällöin syntyy riski yhtiön maksukyvyyn vaarantavasta varojenjaosta ja maksunsaantijärjestyksen rikkomisesta (Sjögrén 2010b, 37).

Osakeyhtiön maksukykyisyys eli yhtiön kyky suoriutua sitoumuksistaan velkojilleen riippuu lyhyellä aikavälillä sen taseessa olevasta likvidistä eli nopeasti rahaksi muutettavasta omaisuudesta sekä yrityksen kyvystä saada joko oman tai vieraan pääoman ehtoista rahoitusta rahoitusmarkkinoilta. Pitkällä aikavälillä maksukyvyyn säilymisen ratkaisee riittävän tulorahoituksen saanti eli yrityksen toiminnan kannattavuus. Varojen jakaminen yhtiöstä esimerkiksi osinkona voi terveessäkin yhtiössä kuitenkin heikentää

osakeyhtiön maksukykyä, muuttaa toiminnan jatkamisen edellytyksiä ja siten uhata velkojien asemaa erityisesti silloin, kun jaettava määrä on suuri suhteessa yhtiön jakokelpoihin varoihin. Maksukyvyyn heikentymisen mahdollisuus on luonnollisesti suurempi, jos yhtiön taloudellinen asema on huono tai sen voidaan odottaa ajautuvan vaikeuksiin tulevan kehityksen myötä.

Velkojiensuojaa on osakeyhtiön varojenjaon osalta haluttu parantaa vuoden 2006 OYL:n uudistuksen yhteydessä lisäämällä lakiin maksukykyisyyspykälä eli niin sanottu maksukykytesti. Tavoitteena on ollut suojata yhtiön velkojia osakkeenomistajien ja johdon opportunistiselta käyttäytymiseltä varojenjaon yhteydessä eli ehkäistä yhtiön varojen jakamista omistajille tilanteissa, joissa tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvyttömäksi ajautuvan maksukyvyttömäksi varojenjaon seurauksena. Käytännössä säännös asettaa yhtiön johdolle vastuun maksukyvyyn testaamisesta.

Aihetta käsitelleessä kirjallisuudessa on usein päädytty suosittamaan jonkinlaisen perustellun maksukykyarvion suorittamista varojenjakopäätöksen tueksi. Huolimattomasti tehty maksukyvyyn arviointi voi johtaa yhtiön johtoon tai omistajiin kohdistuvaan vahingonkorvausvastuuseen, mikäli laitton varojenjakko on aiheuttanut vahinkoa yhtiön velkojille (Vahtera & Ruuhonen 2015). Laissa tai sen esitöissä ei kuitenkaan eritellä tai täsmennetä sitä, miten yhtiön maksukyvyyn säilymistä varojenjakotilanteissa tulisi käytännössä arvioida. Useat aihetta käsitelleet asiantuntijat ovat todenneet, että maksukyvyyn arvioinnin tulisi olla painotetusti tulevaisuussuuntautunutta (mm. Mähönen & Villa 2006; Villa 2007; Jokinen 2007; Kaarenoja & Suontausta 2007; Savela 2009; Sjögrén 2010a; Ruuhonen 2012). Tulevaisuuden ennustaminen, esimerkiksi yrityksen toimintaympäristön ja markkinoiden kehittymisen ennakoiminen, on kuitenkin hyvin haastavaa. Käytännön tulkintaongelmat ovat yleistyneet erityisesti viime aikoina huonon taloustilanteen yhä kestäessä, joka on näkynyt kielteisesti yritysten kannattavuuskehityksessä (Vahtera et al. 2015).

1.1 Tutkimusongelma ja kysymyksenasettelu

Tämän kandidaatintutkielman tavoitteena on selvittää, miten OYL:n 13:2 pitäisi tulkita, ja miten maksukyvyyn arviointi varojenjakotilanteessa käytännössä pitäisi toteuttaa pienissä osakeyhtiöissä, joiden taloushallinto on kokonaan tai osittain ulkoistettu tilitoimistolle. Maksukykytestin lisäämisestä OYL:iin on kulunut tämän tutkielman kirjoitushetkellä pian kymmenen vuotta, ja tänä aikana säännöksen tulkintaongelmia on käsitelty oikeuskirjallisuudessa lukuisia kertoja sekä liiketaloustieteellisestä, että oikeustieteellisestä näkökulmasta. Asiantuntijat ovat esittäneet näkemyksiä ja suosituksia maksukyvyyn arvioinnin sisällöstä, käyttökelpoisista tunnusluvuista ja arvioinnin aikajänteestä, mutta toisaalta maksukykyisyyspykälän tulkintaa ohjaavaa oikeuskäytäntöä ei tämän tutkielman kirjoitusajankohtana vielä ole.

Maksukykyisyysäännöksen tulkintaongelmaa on käsitelty kaikkiaan jo verrattain laajasti muun muassa hakemalla tukea muualta suomalaisesta lainsäädännöstä (mm. Mähönen & Villa 2006; Jokinen 2007 & 2008; Kaarenola & Suontausta 2007; Ruuhonen 2012) sekä ulkomaisesta osakeyhtiölainsäädännöstä (mm. Mähönen & Villa 2006; Villa 2007; Ruuhonen 2012). Empirian osalta on syytä mainita ainakin Sjögrén (2010a), joka on tutkinut velkojiensuojan toteutumista pienissä osakeyhtiöissä, ja maksukykytestin merkitystä osana velkojiensuojaa. Lisäksi Jokinen (2015, 87) on tutkinut maksukykytestin toteuttamista pääasiassa pienten yhtiöiden tarkastuksia suorittaneiden tilintarkastajien näkökulmasta. Tässä tutkielmassa kootaan yhteen maksukykytestiä käsitellyttä kirjallisuutta ja pyritään täydentämään aihetta koskevaa aiempaa empiiristä tutkimustietoa. Siksi tätä tutkielmaa voidaan pitää eräänlaisena väliaikakatsauksena siihen, miten epäselvä säännös vaikuttaa kohteensa toimintaan ennakkopäätöksen puuttuessa vai ollaanko säännöksestä ylipäätään tietoisia pienissä yhtiöissä. Toisaalta tutkimuksessa pyritään myös tekemään havaintoja siitä, onko maksukykytestin käytännön toteuttamiseen ajan kuluessa syntynyt vakiintuneita käytäntöjä. Pää tutkimusongelma on siten kysymyksen muodossa seuraava:

- *Miten OYL:n 13:2:n edellyttämä maksukyvyyn arviointi pitäisi osingonjakotilanteissa toteuttaa pienissä osakeyhtiöissä?*

Alaongelmilla pyritään edelleen tarkentamaan käsitystä siitä, mitä yrityksen toiminnasta saatavilla olevaa taloudellista informaatiota pidetään tärkeänä ja käyttökelpoisena maksukyvyyn arvioinnissa sekä toisaalta sitä, miten 1) yhtiön johdon ja 2) lähinnä menneisyyteen suuntautuvan tilinpäätösinformaation varassa toimivien tilitoimistojen tulisi ottaa varojenjakopäätökseen osallistuessaan huomioon arvioinnilta vaadittava tulevaisuusnäkökulma. Alaongelmiksi asetetaan seuraavat kysymykset:

- *Mitkä tilinpäätösinformaatiosta johdettavat tunnusluvut ja laskelmat ovat käyttökelpoisia arvioitaessa osakeyhtiön staattista ja dynaamista maksukykyä?*
- *Miten maksukyvyyn arvioinnissa pitäisi huomioida maksukyvyyn säilyttäminen tulevaisuudessa?*

1.2 Tutkimuksen rajaukset ja tutkimusmenetelmä

Tutkimus keskittyy ensinnäkin pieniin osakeyhtiöihin, jotka ovat ulkoistaneet taloushallintonsa joko osittain tai kokonaan. Pienen osakeyhtiön määritelmässä tukeudutaan tässä tapauksessa Euroopan komission suositukseen (2003/361/EY), joka luokittelee liikevaihdoltaan alle 10 miljoonan euron yritykset pieniksi yrityksiksi, ja alle 2 miljoonan euron yritykset mikroyrityksiksi. Näin ollen tutkimuksessa ollaan ensisijaisesti kiinnostuneita osakeyhtiöistä, joiden liikevaihto on 2-10 miljoonaa euroa. Toiseksi tarkastelun kohteeksi on OYL:n 13:1:n mukaisista varojenjakotavoista valittu voitonjako eli osinko. Käsittelyä ei uloteta konserneihin tai konserniyhtiöiden välisiin transaktioihin. Myöskään toimialarajausta ei ole tehty, sillä sama laki koskee kaikkia osakeyhtiöitä toimialasta riippumatta. Toisaalta tämä ei tarkoita sitä, etteikö toimialalla voisi olla vaikutusta maksukykytestin kannalta: erityisesti tulevaisuuden arvioinnin haastavuus voi korostua suhdanneherkillä tai kausiluontoisilla toimialoilla.

Taloushallinnon ulkoistaminen on valittu kriteeriksi, koska tutkielmassa halutaan selvittää erityisesti tilitoimiston näkökulma. Sjögrénin (2010a, 992, 995) tutkimuksessa liikevaihdoltaan 1-10 miljoonan euron osakeyhtiöistä (195 vastaajaa) 21,3 prosenttia oli ulkoistanut taloushallintonsa kokonaan ja 54,1 prosenttia osittain. Lisäksi 43,2 pro-

senttia vastanneista ilmoitti tilitoimiston osallistuvan päätöksentekoon jaettavan osingon määrästä. Tämä tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja empiirisen aineiston keruu on toteutettu aiemmasta aihetta koskevasta tutkimuksesta poiketen puolistrukturoiduilla haastatteluilla. Haastateltavien tilitoimistojen osalta ei ole tehty erityisiä rajoituksia. Tilitoimistoilla on oletettavasti kokemukseen perustuvaa ensikäden tietoa varojenjaon suunnittelusta ja toteuttamisesta asiakasyrityksissään tai vähintään kokemusta asiakasyrityksen konsultoinnista varojenjakotilanteiden yhteydessä. Toisaalta yhtiön johdolla, hallituksella ja toimitusjohtajalla, on ensisijainen vastuu maksukykyarvioinnin suorittamisesta sekä paras käsitys yhtiön tulevaisuudennäkymistä ja riskeistä. Näistä lähtökohdista tarkastellen osingonjaon edellyttämä maksukyvyyn toteaminen OYL:n 13:2:n mukaan todennäköisesti vaatii pienten yhtiöiden tapauksessa tilitoimistolta ja yhtiön johdolta läheistä yhteistyötä ja aktiivista tiedonvaihtoa.

Tutkimuksen ulkopuolelle on rajattu syvälinen maksukykytestin toteuttamiseen liittyvien vastuukysymysten käsittely osakkeenomistajien ja tilintarkastajan osalta sekä mahdolliset arviot siitä, mikä taho missäkin tilanteessa saattaa joutua korvausvelvolliseksi maksukykytestin laiminlyömisestä. Tätä voidaan perustella yhtäältä sillä, että pienissä yhtiöissä omistajuus ja johtajuus eivät usein ole eriytyneet, ja toisaalta sillä, että aihetta on hiljattain tarkasteltu tilintarkastaja näkökulmasta (Jokinen 2015). Toisin sanoen tutkimuksessa käsitellään OYL:n 13:2:n rikkomisen seuraamuksia suppeasti ja vain johdon näkökulmasta, ja keskitytään sen sijaan säännöksen tarkoittaman maksukyvyyn käsitteen tarkasteluun pääosin liiketaloudellisesta näkökulmasta sekä säännöksen noudattamiseen liittyvien vaatimuksien pohdintaan rajatun kohderyhmän osalta.

1.3 Tutkimuksen rakenne

Tutkimusraportti koostuu viidestä pääluvusta. Johdantoa seuraavassa toisessa luvussa kuvaillaan kootusti kirjallisuuteen, keskeisiin lakeihin ja lain esitöihin perustuen mistä OYL:n maksukykytestissä on kysymys, mikä on testin tarkoitus sekä käydään läpi maksukykytestin problematiikkaa käsittelevää aiempaa kirjallisuutta. Lisäksi tarkastellaan lyhyesti maksukykytestin yhtiöoikeudellista ja agenttiteoreettista taustaa sekä OYL:n maksukyvyttömyyden käsitteen suhdetta eräisiin muihin säännöksiin.

Kolmannessa luvussa tarkastellaan sekä tilinpäätöksestä saatavaa, että tilinpäätöksen ulkopuolista maksukyvyyn arviointiaineistoa. Luvussa käsitellään maksukyvyyn staattinen ja dynaaminen ulottuvuus, eräitä kirjallisuudesta nousseita maksukyvyyn mittaamisessa käyttökelpoisia tunnuslukuja sekä johdolla olevan tiedon merkitystä maksukyvyyn arvioinnissa. Lisäksi otetaan kantaa myös maksukykytestin dokumentoinnin merkitykseen ja tilitoimiston rooliin testin toteuttamisessa pienissä osakeyhtiöissä. Neljäs luku sisältää työn empiirisen osion ja siinä esitetään haastatteluilla kerätty aineisto. Viides ja viimeinen luku esittelee työn johtopäätökset.

2 OSAKEYHTIÖLAIN MAKSUKYKYTESTI

Maksukykytestiksi kutsutaan OYL:n 13:2:ää, jonka sisältö on seuraava: ”*Varoja ei saa jakaa, jos jaosta päätettäessä tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvyttöön tai jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden.*” Säännös velvoittaa yhtiön johdon OYL:n 1:8:ssä säädetyn huolellisuusveloitteensa ja sitä vahvistavan vahingonkorvausvastuun nojalla varmistamaan, että yhtiö säilyttää maksukykynsä varojenjakotoimenpiteestä huolimatta. Säännöksen tarkoituksena on tehostaa velkojien suojaamista varmistamalla, että yhtiö säilyttää toimintaedellytyksensä (Mähönen & Villa 2006, 6). Tässä luvussa käsitellään maksukykyä säännöksen taustaa, tarkoitusta ja suhdetta agenttiteoriaan sekä käydään läpi keskeisiä aiheita käsitelleitä kirjoituksia. Lisäksi luvussa käsitellään lyhyesti säännöksessä esiintyvän maksukyvyttömyyden käsitteen suhdetta muissa säädöksissä esiintyvään maksukyvyttömyyden käsitteeseen.

2.1 Tausta: osakeyhtiölain uudistus 2006

Kokonaisuudistuksen läpikäynyt uusi OYL astui voimaan 1.9.2006 (Airaksinen 2013, 443). Toiviaisen (2006, 26-27) mukaan lakiuudistus valmisteltiin sekä aiempiin kansallisiin, että kansainvälisiin osakeyhtiölain kokonaisuudistuksiin verrattuna ennätyksellisen nopeasti: 16.2.2001 asetettu työryhmä julkaisi ja antoi mietintönsä oikeusministeriölle 6.5.2003, minkä pohjalta hallituksen esitys uudeksi OYL:ksi (HE 109/2005 vp) luovutettiin eduskunnalle 2.9.2005.

Edellisen kerran vuonna 1978 uudistettu osakeyhtiölaki haluttiin tuoda ajan tasalle vastaamaan yritysten toimintaympäristön ja muun lainsäädännön muutoksia. Tavoitteena oli luoda kansainvälisestikin kilpailukykyinen säännöskokonaisuus, joka tarjoaisi mahdollisimman sujuvat puitteet tehokkaalle yritystoiminnalle (OMTR 2003:4, 9; Airaksinen 2013, 444-445). Sääntelyn suoraan sekä välillisesti aiheuttamat suhteelliset kustannukset erityisesti pienille yhtiöille oli tiedostettu, ja työryhmän mukaan lakiuudistuksen valmistelussa huomioitiin pienten ja kasvavien yhtiöiden lisääntyvä merkitys (OMTR 2003:4,3).

2.2 Maksukykytestin (OYL 13:2) tarkoitus

Lakiuudistusta valmistellut työryhmä ei katsonut ehdottamiensa uudistusten heikentävän merkittävästi sellaisten sidosryhmien, kuten velkojien tai vähemmistöosakkaiden asemaa, mutta päätti siitä huolimatta muun muassa uudistaa velkojiensuojasäännöstä (OMTR 2003:4, 12). Yhtiömuotona osakeyhtiöön kuuluu olennaisena osana osakkaiden rajoitettu vastuu yhtiön veloista. Maksukykytestin, kuten velkojiensuojasäännösten yleensäkin, keskeinen tarkoitus on ehkäistä osakkeenomistajien opportunistista käyttäytymistä velkojien kustannuksella eli käytännössä estää omistajia siirtämästä yhtiön varoja itselleen sellaisessa määrin, että yhtiön toiminnan jatkuvuus vaarantuu (Mähönen & Villa 2006, 310). Maksukyvyttömyys voi olla joko väliaikaista tai pysyvää (Laitinen & Laitinen 2014, 267). OYL:n tarkoitetaan mitä ilmeisimmin pysyvää maksukyvyttömyyden tilaa. Osakeyhtiössä varojenjako tapahtuu yhtiökokouksen päätöksellä, kuitenkin yhtiön hallituksen suostumuksella (Ruohonen 2012, 200). Maksukykytestin tarkoitus opportunistisen käyttäytymisen ehkäisemisestä ulottuu siis myös yhtiön johtoon riippumatta siitä, onko yhtiön johto omistajista erillinen taho. Velkojien asema riippuu yhtiön varallisuudesta, ja toisaalta yleisesti yhtiön maksukykyisyydestä (Savela 1999, 145). Yrityksen toiminnan jatkuvuus puolestaan on paras tae sen maksukykyisyyden säilymisestä, ja siten velkojien intressissä.

Villan (2013, 471) mukaan pyrkimys vahvistaa velkojiensuojaa maksukykytestillä liittyy keskeisesti vuoden 2006 OYL:n uudistuksessa tehtyyn täysin nimellisarvottoman pääomajärjestelmän käyttöönottoon. Nimellisarvoton pääomajärjestelmä mahdollistaa OYL:n 1:3.1:n vähimmäisosakepääomavaatimusta ylittävän osan merkitsemisen sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoon, joka on OYL:n 13:5:n mukaan vapaata eli jakokelpoista omaa pääomaa. Näin jo vanhassa OYL:ssa olleen tasetestin (OYL 13:5) rinnalle tuli niin sanottu maksukykytesti (OYL 13:2), jonka asettamien rajojen puitteissa tasetestin osoittamat jakokelpoiset varat eli vapaa oma pääoma voidaan jakaa yhtiön omistajille. Velkojiensuoja ulottuu siis edellisestä vuoden 1978 osakeyhtiölaista poiketen nykyisin myös yhtiön vapaaseen omaan pääomaan (Villa 2007, 138).

Maksunsaantijärjestys ja agenttisuhteet velkojensuojasäännösten taustalla

Kuten jo edellä on todettu, on velkojensuojasäännöksiä perusteluna tyypillisesti ollut halu ehkäistä sellaista velallisen osapuolen käyttäytymistä, joka uhkaa velkojien asemaa ja saatavia. Velkojensuojan tarve perustuu ensinnäkin osakeyhtiön oikeudellisille peruseriaa- ja perusperiaatteille, joita ovat osakkeenomistajien rajoitettu vastuu, yhtiön omaisuuden itsenäisyys, pääoman pysyvyys ja vaihdannan vapaus (Villa 2013, 468). Tähän yhteyteen liittyy keskeisenä käsitteenä maksunsaantijärjestys. Maksunsaantijärjestys osoittaa, missä järjestyksessä yhtiöön sijoitetulle pääomalle voidaan maksaa tuottoa, palauttaa sijoitettua pääomaa tai jakaa voittoa (Sjögrén et al. 2009, 777). Osakeyhtiön maksunsaantijärjestyksessä pääsääntönä on, että yhtiön velkojat voivat saada suorituksia yhtiöstä sen taloudellisesta tilasta riippumatta, mutta omistajat vain tilanteen niin salliessa (Mähönen & Villa 2006, 19). Villan (2013, 468) mukaan oman ja vieraan pääoman väliseen riskinjakoon ja oman pääoman residuaaliseen luonteeseen liittyen on perusteltua, että vieraan pääoman ehdoin sijoitettavia suojataan varmistamalla pääomajajien välisen maksunsaantijärjestyksen mahdollisimman hyvä toiminta.

Ajatus velallisen opportunistisesta käyttäytymisestä perustuu liiketaloustieteellisestä näkökulmasta agenttiteoriaan, vaikka agenttiteoria onkin perinteisesti keskittynyt omistajien ja johdon väliseen agenttisuhteeseen. Agenttisuhteessa on lähtökohtaisesti kaksi osapuolta, päämies ja agentti, joiden oletetaan taloustieteellisen perusolettaman mukaisesti pyrkivän maksimoimaan omaa etuaan (Jensen & Meckling 1976, 308). Agentti tuottaa päämiehelle jonkin sopimuksen mukaisen palvelun, esimerkiksi toimii yhtiön johdossa omistajien valtuuttamana. Agenttiteorian lähtökohtana on oletus, jonka mukaan omaa etuaan ajava agentti ei kaikissa tilanteissa toimi päämiehensä etujen mukaisesti (Jensen & Meckling 1976, 308). Puhutaan niin sanotusta päämies-agentti-ongelmasta.

Agenttisuhteen voidaan katsoa muodostuvan myös yhtiön ja sen velkojien välille. Pie-nissä yhtiöissä omistajien ja johdon välinen agenttisuhde on lisäksi harvinaisempi, koska pääomistaja usein myös työskentelee yrityksessä (Sjögrén 2010b, 36). Agenttiteorian valossa omistuksen keskittyminen yhtiön johdossa toimivalle henkilölle (tai

henkilöille) eli omistaja-johtajalle voi aiheuttaa moraalikatoa, jonka taustalla ovat pieni vähimmäissijoitus (osakepääoma) ja sijoituksen viimesijaisuus maksunsaantijärjestyksessä (Sjögrén 2010a, 984). Näiden tekijöiden myötä syntyy riski esimerkiksi yhtiön maksukykyä vaarantavasta osingonjaosta, millä voidaan osaltaan perustella OYL:n 13:2:n sisällyttämistä nykyiseen lakiin.

2.3 OYL:n maksukykytesti aiemmassa kirjallisuudessa

Maksukykytestillä on suomalaisessa osakeyhtiölainsäädännössä vielä varsin lyhyt historia, mutta sitä on käsitelty jo useissa tutkimuksissa ja kannanotoissa, ja säännökseen sisältyvää maksukyvyttömyyden käsitettä on alusta lähtien pidetty epämääräisenä. Jo nykyisen OYL:n valmisteluvaiheeseen kuuluneella lausuntokierroksella siihen suhtautuivat kriittisesti esimerkiksi valtiovarainministeriö, silloinen kauppa- ja teollisuusministeriö (nyk. työ- ja elinkeinoministeriö) sekä KHT-yhdistys ja Asianajajaliitto, jotka muun muassa huomauttivat säännöksen epäselvyyden vaikeuttavan päätöksentekijöiden vastuun arviointia (OMLS 2003:39, 23).

Maksukykyisyyssäännöksen voimaantulon jälkeen säännökseen liittyviä ongelmia ovat käsitelleet muun muassa Mähönen & Villa (2006), Villa (2007), Kaarenoja & Suontausta (2007), Jokinen (2007, 2008 & 2015), Sjögrén, Syrjä & Villa (2008), Savela (2009), Sjögrén, Jokinen & Syrjä (2009), Toiviainen (2009), Sjögrén (2010a) ja Ruohonen (2012). Mähönen & Villa (2006) käsitelivät maksukykyisyyspykälää ja sen taustoja ensimmäisten joukossa pian lakimuutoksen jälkeen. Lain säätämisen taustalla he totesivat olevan jo edellä mainitun nimellisarvottomaan pääomajärjestelmään siirtymisen lisäksi kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) käyttöönotosta aiheutuvat ongelmat, jotka liittyvät hankintameno- ja realisointiperiaatteista luopumiseen: yhtiön tilikauden voitto on kokonaisuudessaan vapaata ja siten jakokelpoista omaa pääomaa, vaikka se saattaakin sisältää joidenkin omaisuuserien tulosvaikutteisesti kirjattuja arvonmuutoksia (realisoitumattomia voittoja) (Mähönen & Villa 2006, 310-312). Ongelmallisuus kohdentuu erityisesti aineettoman omaisuuden arvostukseen, joka saattaa paisuttaa yhtiön taseen loppusumman ja yhtiön omaisuuden reaalisien arvon eroa (HE 109/2005 vp, 125).

Kansainvälisinä vertailukohtina Mähönen & Villa (2006, 316) käyttävät Yhdysvaltain ja Ruotsin osakeyhtiölakeja, todeten kotimaiseen OYL:iin lisätyn maksukykytestin heijastavan verrokkimaiden maksukykyisyysajattelua. Vaikka Mähönen & Villa (2006, 319-320) tunnustavat oikaistunkin tilinpäätösinformaation puutteet maksukyvyyn arvioinnissa, he nostavat esille Ruotsin osakeyhtiölain varovaisuussäännön tulkinnassa käytettäviä maksuvalmiustunnuslukuja, tärkeimpinä *quick ratio* ja *current ratio* sekä tulo-rahoituksen riittävyttä kuvaava lainojen hoitokate. Villa (2007, 168-169) teki myös vertailun Suomen OYL:n ja Uuden Seelannin yhtiölain maksukykyisyysäännöksiä välillä kiinnittäen erityistä huomiota Uuden Seelannin yhtiölaissa maksukykyisyyden säilyttämisestä vaadittavaan todistukseen, joka osoittaa intressitahoille (velkojille) maksukykytestin läpäisemisen perusteineen. Vaikka Villa (2007, 169) totesikin, ettei maksukykytestin merkitystä tule painottaa liikaa liiketoimintariskien täydellisen ennustamisen ollessa lähes mahdotonta, hän piti suositeltavana ottaa valmisteluun säädös jonkinlaisen maksukykytestin läpäisystä kertovan todistuksen laatimisesta. Dokumentoinnin merkityksestä on kirjoittanut myös Toiviainen (2009, 11), jonka mukaan dokumentointipakko auttaisi selventämään maksukykytestin laatimiseen liittyviä vastuusuhteita.

Kaarenoja & Suontausta (2007) ja Jokinen (2007, 2008) pyrkivät selkiyttämään maksukykytestin laintulkintaa tarkastelemalla maksukyvyttömyyttä sekä juridisesta, että liiketaloudellisesta näkökulmasta. Kaarenojan & Suontaustan (2007, 245) mukaan maksukyvyttömyyden käsite on esimerkiksi insolvenssioikeudessa määritelty vain verrattain yleisesti. Liiketaloudellisesta näkökulmasta Kaarenoja & Suontausta (2007, 256) pitävät erityisesti tulevan maksukyvyyn arvioinnissa kassavirtaennusteita keskeisenä työkaluna. Jokinen (2007, 125; 2008, 252) mainitsee tunnusluvuista esimerkiksi pääoman tuotto prosentit, omavaraisuusasteen sekä lainojen hoitokatteen, mutta korostaa kuitenkin tilinpäätösinformaation osalta tuloslaskelman, toimintakertomuksen sekä erityisesti rahoituslaskelman käyttökelpoisuutta. Myös Sjögrénin et al. (2008, 457) mukaan tulevia kassavirtoja ennakoiva kassavirtalaskelma on tilinpäätöksestä laskettuja tunnuslukuja hyödyllisempi erityisesti maksukyvyyn säilymisen arvioinnissa. Savela (2009, 14) esittää myös vastaavan näkemyksen, mutta huomauttaa samalla, että velvollisuutta laatia kassavirtoja koskevia ennusteita varojenjakopäätöksen tueksi ei ilman erityisiä perusteita ole (viitaten Airaksinen, Pulkkinen & Rasinaho 2007, 23).

Edelleen Sjögrénin et al. (2009, 795-796) tutkimuksessa esitetään havainto siitä, että tilinpäätösperusteisten tunnuslukujen ja jaettavan osingon määrällä ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä, mikä heidän mukaansa voi viitata siihen, että jokin muu tekijä, kuten verotus ohjaa osingonjakoa ensisijaisesti. Tällä tarkoitetaan listaamattomista yhtiöistä saadun osingon verokohtelua, joka on kevyimmillään silloin, kun osinko on enintään 8 prosenttia osakkeen matemaattisesta arvosta (Verohallinto 2015). Matemaattinen arvo saadaan jakamalla yhtiön nettovarallisuus osakkeiden lukumäärällä. Sjögrén (2010a, 997) päätyi myöhemmässä omassa tutkimuksessaan samansuuntaiseen arvioon. Ruohonen (2012, 269) kuitenkin puolustaa myös tilinpäätösinformaation, ja tilinpäätöksestä laskettavien tunnuslukujen relevanttiutta: hänen mukaansa maksukyvyn arvioinnin kannalta menneisyyden ja tulevaisuuden tunnuslukuja on vaikea asettaa paremmuusjärjestykseen molempien kuuluessa kiinteästi maksukykyarviointiin. Hän esittääkin, että osakeyhtiön maksukykyarvio on lähtökohtaisesti yhdistelmä tilinpäätösinformaation ja ennakoitavissa olevien yhtiön toiminnan epävarmuustekijöiden analysointia.

2.4 Muutosesitys 2009

Kritiikki OYL:n 13:2:n kohtaan on saanut myös oikeusministeriön arvioimaan säännöstä uudelleen. Keväällä 2009 julkaistussa oikeusministeriön muistiossa (OMLS 2009:13) annettiin lakiehdotus dokumentointipakon sisältävän 2 momentin lisäämisestä säännökseen: ”*Hallituksen on arvioitava yhtiön maksukyky ennen varojenjakoa koskevaa päätöstä ja sen täytäntöönpanoa. Arviossa on oltava ne seikat, joiden perusteella maksukykyä on arvioitava. Arvio on otettava toimintakertomukseen, hallituksen kokouksen pöytäkirjaan tai erilliseen päivätyyn ja allekirjoitettuun asiakirjaan, joka on säilytettävä luotettavalla tavalla.*” Ehdotusta laatineen Jokisen (2015, 2) mukaan ehdotus sai kuitenkin lausuntokierroksella osakseen kritiikkiä lukuisilta eri eturyhmiltä, mikä ilmenee lausuntotiivistelmästä (OMLS 2009:25). Vastustuksen myötä maksukyky-säännös päätettiin jättää ennalleen (Jokinen 2015, 2).

2.5 Maksukyvyttömyyden käsite muissa säädöksissä

OYL:n maksukyvyttömyyden käsitteeseen on haettu tulkinta-apua muista säännöksistä. Maksukyvyttömyys esiintyy yritystoimintaa koskevana käsitteenä OYL:n lisäksi myös esimerkiksi laissa yrityksen saneerauksesta (YrSanL, 47/1993), konkurssilaissa (KL, 120/2004) ja takaisinsaantilaissa (TaksL, 758/1991). Airaksisen, Pulkkisen & Rasinahon (2010, 40-41) mukaan TaksL:n ylivelkaisuudesta erotettu määritelmä maksukyvyttömyydestä on lähimpänä OYL:n maksukyvyttömyyskäsitettä. TaksL:n 4:1:n määritelmä on seuraava: *”Maksukyvyttömyydellä tarkoitetaan tässä laissa sitä, että velallinen muuten kuin tilapäisesti on kykenemätön maksamaan velkojaan niiden erääntyessä.”*

Airaksisen et al. (2010, 41) mukaan OYL:n maksukyvyttömyyskriteeri on kuitenkin TaksL:n vastaavaa suppeampi, sillä he katsovat OYL:n mukaan varojenjaon olevan kiellettyä, jos jako yksinään aiheuttaa maksukyvyttömyyden. Tätä vastoin TaksL:n mukaan riittää, että varojenjako on osaltaan aiheuttanut maksukyvyttömyyden. Hakamies (2011, 211) kritisoi tätä näkemystä melko voimakkaasti, koska se ei hänen mukaansa huomioi maksukyvyyn olevan useista osista koostuva kokonaisuus, josta varojenjako-toimenpide on vain yksi tekijä. Hän pitää myös erottelua OYL:n ja muiden normien maksukyvyttömyyskäsitteen välillä keinotekoisena.

Selvää yksimielisyyttä eri asiantuntijoiden välillä ei lopulta ole saavutettu siinä, voidaanko OYL:n maksukyvyttömyys rinnastaa muissa säädöksissä esiintyvään maksukyvyttömyyteen. Ruohonen (2012, 179-180) toteaa, että OYL:n ja muun lainsäädännön vertailussa tulisi muistaa eri vaiheissa syntyvien maksukyvyttömyystilanteiden olevan aina tapauskohtaisia. Hänen mukaansa in casu –tyyppinen arviointi näyttäisi olevan toimivin OYL:n maksukykytestin osalta. Myös Airaksinen et al. (2010, 42) puoltavat tapauskohtaista arviointia.

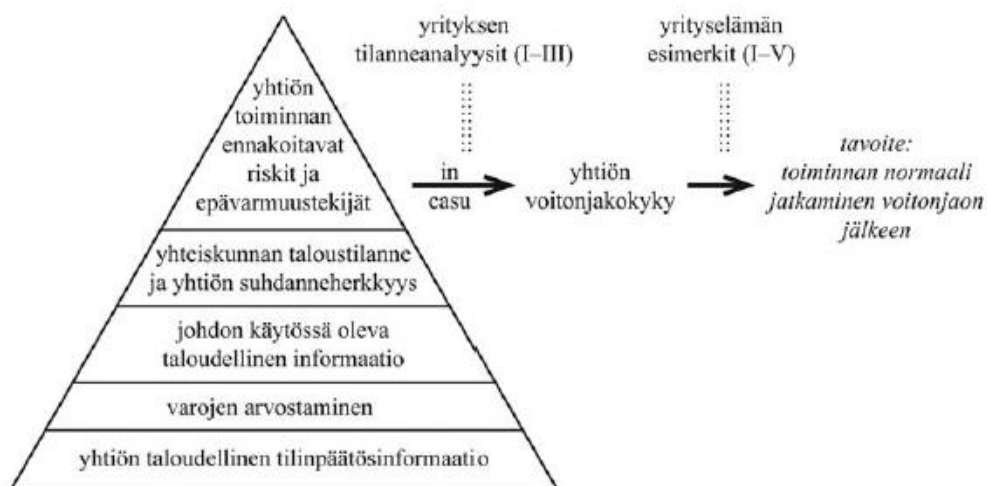
2.6 Maksukyvyttömyyden käsitteestä tässä tutkielmassa

Tässä tutkielmassa esiintyy erityisesti myöhemmin kaksi toisiaan muistuttavaa käsitettä, maksukyky ja maksuvalmius, joiden sisältö kuitenkin poikkeaa toisistaan (Ruohonen 2012, 146). Koska näillä käsitteillä on tässä tutkielmassa keskeinen rooli, on ennen tutkielman seuraavaa lukua hyvä selventää niiden käyttöä. Mähönen & Villa (2006, 284) toteavat maksukyvyttömyyden olevan insolvenssioikeudellinen käsite, ja että toimivan yrityksen osalta olisi mielekkäämpää puhua *maksuvalmiudesta*. Esimerkiksi Kaarenoja & Suontausta (2007, 249) käyttävät tähän viitaten maksukyvyttömyyden vastakohtana maksuvalmiutta. Kuitenkin Mähönen & Villa (2006, 284) pitävät itse maksukyvyyn käsitteessä siksi, että sitä nimenomaisesti käytetään OYL:n 13:2:ssä. Koska aihetta koskevassa kirjoittelussa on korostettu, että maksukyvyyn arvioinnin tulisi olla nykytilan ja tulevan muodostama taloudellisen tilan kokonaisarvio (mm. Kaarenoja & Suontausta 2007, 254), käytetään maksukykyä tässä työssä yleisterminä, jonka yksi osa-alue maksuvalmius on.

3 TALOUDELLINEN INFORMAATIO MAKSUKYVYN ARVIOINNISSA

Yrityksen maksukyvyn arvioinnissa käytettävissä oleva informaatio jakautuu tilinpäätöksestä saatavan informaation ja tilinpäätöksen ulkopuoliseen informaatioon. Ulkopuolista informaatiota ovat esimerkiksi yrityksen toimintaedellytysten, kuten tulevaisuuden näkymien sekä erilaisten riskien ja niiden realisoitumisen todennäköisyyden arviointi. Johdolla, siis hallituksella ja mahdollisella toimitusjohtajalla, on käytännössä paras tuntemus yrityksen taloudellisesta tilasta (Ruuhonen 2012, 272). Ulkopuoliset arvioijat ovat virallisen tilinpäätöksen ja muun ulospäin jaetun informaation varassa (Savela 2009, 250). Maksukyvyn arviointi edellyttää näin ollen käytännössä jonkinlaisen kokonaisarvion laatimista, jossa huomioidaan tilanne paitsi varojenjaosta päätetäessä ja varojenjaon toimeenpanon yhteydessä, myös jossain määrin toimeenpanon jälkeen. Aivan olennaista on myös maksukykyarvioinnin todentaminen eli jonkinlainen dokumentointi, johon yhtiön johdon oikeusturva perustuu varojenjakoperusteiden tullessa tuomioistuimen arvioitavaksi jälkikäteen. Esimerkkinä eri osa-alueita sisältävästä kokonaisarviosta voidaan käyttää Ruuhosen (2012, 251) maksukyky pyramidia (Kuvio 1).

Maksukyky pyramid – arvioinnin keskeiset osa-alueet

Kuvio 1. Maksukyky pyramid (Ruuhonen 2012, 251)

Tässä luvussa tarkastellaan edellä mainitun jaon mukaisesti taloudellista informaatiota ja sen hyödyntämistä osakeyhtiön maksukykytestauksen suorittamisessa. Luvussa käydään läpi staattisen ja dynaamisen maksukyvyn käsitteet, sekä eräitä keskeisiä tilinpäätöksestä laskettavia tunnuslukuja. Lisäksi käsitellään yhtiön tulevaisuuden näkömien arvioinnin osatekijöitä, johdon asema näiden tekijöiden arvioinnissa sekä johdon osittaisena kannustimena toimiva huolellisuusvelvollisuus. Työn näkökulman vuoksi luvussa käsitellään myös tilitoimiston roolia maksukykyarvioinnin laatimisessa.

3.1 Tilinpäätösinformaatio

Tase, tuloslaskelma ja liitetiedot

OYL:n 13:6:n mukaan varojenjaon tulee perustua viimeisimpään vahvistettuun tilinpäätökseen, jonka pitää myös olla tilintarkastettu, mikäli yhtiöllä on lain tai yhtiöjärjestyksen perusteella velvollisuus valita tilintarkastaja. Kirjanpitolain (KPL, 1997/1336) 3:1.1:n mukainen tilinpäätös sisältää aina taseen, tuloslaskelman, rahoituslaskelman sekä liitetiedot. Tilinpäätökseen on lisäksi liitettävä toimintakertomus. Rahoituslaskelman ja toimintakertomuksen osalta on tehty helpotuksia pienille kirjanpitovelvollisille. Nämä osat liittyvätkin lakisääteisinä lähinnä suurten yhtiöiden raportointiin (Jokinen 2007, 38).

Tilinpäätös tiivistää kirjanpidon tuottaman tiedon analysointikelpoiseksi (Jokinen 2007, 69). OYL:n 13:5:n mukaan taseessa oleva vapaa oma pääoma asettaa lähtökohtaiset rajoitteet jaettavan osingon määrälle. Puhutaan siis tasetestistä, jota seuraavalla maksukykytestillä testataan, tarvitseeko tasetestin osoittamaa määrää pienentää (Mähönen & Villa 2006, 317; HE 109/2005 vp, 126). OYL:n 8:2.1:n mukaisesti yhtiön pääoma jakautuu sidottuun omaan pääomaan ja vapaaseen omaan pääomaan. Osakepääoma, KPL:n mukainen arvonkorotusrahasto, käyvän arvon rahasto ja uudelleenarvostusrahasto ovat sidottua pääomaa. Muut rahastot ja voittovarot kuluvalta sekä edellisiltä tilikausilta puolestaan ovat vapaata omaa pääomaa.

Keskeinen ongelma maksukyvyyn arvioinnissa tilinpäätöksen pohjalta on se, että tilinpäätös kertoo menneestä ajasta. Vaikka maksukykyarvioita ei voida perustaa puhtaasti viimeksi vahvistettuun tilinpäätökseen, tilinpäätösinformaatiolla on kuitenkin merkittävä rooli maksukyvyyn arvioinnissa (Villa 2007, 159). Vapaan oman pääoman lisäksi tase osoittaa yhtiön omaisuuden määrän, muodon ja lajin, omaisuuden likviditeetin sekä lyhyt- ja pitkäaikaisen vieraan pääoman määrän (Ibid, 159). Muun muassa Sjögrén et al. (2009, 779) mukaan maksukyvyyn arvioinnissa sovellettavien menetelmien tulisi mitata maksukykyä ennakoivasti. Tase kuvaa yrityksen taloudellista asemaa tilinpäätöshetkellä, eikä se siten suoraan tarjoa erityisen käyttökelpoista informaatiota maksukyvyyn ennakkoinnin tueksi. Poikkeuksen tähän muodostavat tiedossa olevat velat ja saamiset (Jokinen 2007, 69).

Jokisen (2007, 39, 69) mukaan tuloslaskelman perusteella voidaan tehdä varovaisia ennusteita tulevasta kehityksestä, mikäli toiminnan oletetaan jatkuvan entisellään. Välituloksista liikevoitto (-tappio) kertoo operatiivisen liiketoiminnan kannattavuudesta. Olennaisinta onkin vertailla liikevoiton, muiden välitulosten ja nettotuloksen eroja. Positiivinen liikevoitto merkitsee varsinaisen operatiivisen liiketoiminnan kannattavuutta silloinkin, kun muut tulokset ovat negatiivisia. Kannattavuuden merkitystä maksukyvyille käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Omaksi ongelmakseen saattaa muodostua taseessa olevien varojen arvostaminen. Nykyisen OYL:n valmisteluvaiheessa taseperusteisen maksukyvyyn arvioinnin riittämättömyyttä perusteltiin taseeseen mahdollisesti muodostuvilla omaisuuserien realisoitumattomilla arvonorotuksilla (OMTR 2003:4, 108). Ruohosen (2012, 188) mukaan taseen varojen arvostamisen merkitys yhtiön maksukykyyn voi olla merkittävä. Toisaalta omaisuuden arvostukseen liittyvät riskit ovat pienten yhtiöiden osalta todennäköisesti huomattavasti vähäisemmät, sillä pienten yhtiöiden taseissa on yleensä vain vähän varsinkaan aineetonta omaisuutta, kuten liikearvoa.

KPL:n 3:2.1:n mukaan liitetiedoissa on ilmoitettava tarpeelliset lisätiedot oikean ja riittävän kuvan varmistamiseksi. Jokinen (2007, 40) pitää maksukyvyyn arvioinnin kanalta keskeisinä tilinpäätöksen laatimisperiaatteita ja tuloslaskelman ja taseen ongelmakohtia tarkentavia liitetietoja. Tällaisia ovat hänen mukaansa kirjanpitoasetuksen

(KPA 1339/1997) 2:2.1:n 1 kohdan tilinpäätöksen arvostus- ja jaksotustapoja, 2 kohdan tilinpäätöksen esittämistavan muutoksia sekä 3-5 kohtien aikaisempia tilikausia koskevat oikaisut, korjaukset ja selvitykset.

Rahoituslaskelma ja toimintakertomus

Taseen ja tuloslaskelman lisäksi tilinpäätöksen täytyy sisältää rahoituslaskelma ja toimintakertomus vähintään kahden seuraavista KPL:n 3:9.2:n rajoista ylittyttyä sekä päättyneellä, että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella:

- 1) *liikevaihto tai sitä vastaava tuotto 7 300 000 euroa;*
- 2) *taseen loppusumma 3 650 000 euroa;*
- 3) *palveluksessa keskimäärin 50 henkilöä.*

Rahoituslaskelma kertoo varojen hankinnasta ja käytöstä tilikauden aikana. Mähösen & Villan (2006, 321) mukaan varojen ja velkojen välinen suhde ei ole ainoa tai tärkein seikka maksukykyisyydestin edellyttämässä arvioinnissa, vaan erityistä huomiota tulisi kiinnittää juuri rahoituslaskelmaan. Kirjanpitolautakunnan yleisohjeessa (KILA 30.1. 2007) ohjeistetaan tarkemmin rahoituslaskelman laatimista. KILAn mukaan rahoituslaskelman keskeinen tavoite on antaa informaatiota siitä, miten kirjanpitovelvollinen on aikaansaanut rahavirtaa ja mihin kerrytetty rahavirta on käytetty. Rahoituslaskelma on käyttökelpoinen erityisesti yrityksen rahoitusasemassa ja rakenteessa tapahtuvien muutoksien arviointiin (Kaarenoja & Suontausta 2007, 250). Sitä voidaan myös käyttää yrityksen tulevien rahavirtojen ennakointiin (Ibid, 250). Maksukyvyyn arvioinnin kannalta rahoituslaskelmaan liittyy ongelmana kaikkea muutakin tilinpäätösinformaatiota koskeva menneisyyteen katsova näkökulma (Mähönen & Villa 2006, 321). Toinen ongelma liittyy edellä esitettyihin KPL:n ehtoihin, joiden mukaisesti rahoituslaskelman laatimisvelvollisuus koskee vain pientä osaa tässä työssä pieniksi luokitelluista osakeyhtiöistä.

Toimintakertomuksen luonne on tilinpäätösinformaatiota täydentävä. Rahoituslaskelman tavoin valtaosa pienistä yhtiöistä on vapautettu velvollisuudesta liittää toimintakertomus tilinpäätökseen erillisenä asiakirjana. Edellä esitetyt rajaehdot alittavien pien-

ten osakeyhtiöiden tulee kuitenkin esittää OYL:n 8:5.1:n mukaiset toimintakertomustiedot tilinpäätöksen liitetiedoissa. Käytännössä toimintakertomustiedot eivät tällöin kuitenkaan sisällä muun muassa sellaista yhtiön tulevaa kehitystä ja riskejä koskevaa kvalitatiivista tietoa, jota esimerkiksi Jokinen (2007, 70) pitää maksukyvyn arvioinnissa merkityksellisenä.

3.2 Staattinen ja dynaaminen näkökulma

Maksukyvyn arvioinnissa voidaan tunnistaa kaksi keskeistä näkökulmaa, staattinen ja dynaaminen näkökulma. Kaarenojan & Suontaustan (2007, 248-249) mukaan maksukykyä tarkastellessa tehdään tavallisesti jako staattiseen ja dynaamiseen maksukykyyn. On syytä painottaa, että he rinnastavat tässä tapauksessa oikeustieteellisen maksukyvyn käsitteen ja liiketaloudellisen maksuvalmiuden käsitteen toisiinsa. Staattinen ulottuvuus perustuu likvidaationäkökulmaan ja siinä tarkastellaan lyhytaikaisen vieraan pääoman ja rahoitusomaisuuden suhdetta. Käytännössä staattinen näkökulma viittaa siis tilinpäätösinformaatiosta pääteltävään tarkasteluhetken tilanteen mukaiseen maksukykyyn. Kysymys on yksinkertaisimmillaan siitä, onko yrityksellä riittävästi likviidejä varoja maksusitoumustensa oikea-aikaiseen ja –määräiseen täyttämiseen (Villa 2007, 159). Mittarina toimivat suoraan taseesta ilmenevän lisäksi erilaiset tilinpäätöksestä laskettavat tunnusluvut. Maksukykytestin kannalta staattinen maksukykyisyys on olennaista ensisijaisesti siltä osin, mitä OYL:n 13:2:ssä veloitetaan maksukyvyn varmistamisesta varojen jaosta päätettäessä.

Dynaaminen ulottuvuus puolestaan perustuu going concern – näkökulmaan eli niin sanottuun jatkuvuusperiaatteeseen, jossa oletuksena on, että yrityksen toiminta ei keskeydy ajateltavissa olevan ajanjakson kuluessa (Kaarenoja & Suontausta 2007, 248). Dynaamisen näkökulman osalta tarkastelussa on siis yrityksen tulorahoituksen riittävyys juokseviin menoihin (Ibid, 248). Tulorahoitus määrittää liiketoiminnan kannattavuuden. Esimerkiksi Jokisen (2007, 50) mukaan kannattavuudella tarkoitetaan kykyä tuottaa liiketoiminnalla tuloa siten, että tulon hankkimiseen uhrattujen menojen jälkeen jäädään voitolle. Kaarenojan & Suontaustan (2007, 249) mukaan maksukyvyttömyys on useimmiten pohjimmiltaan seuraus juuri liiketoiminnan kannattamattomuudesta. Dynaamisen maksukyvyn arviointi on luonteeltaan tulevan ennakoivaa ja edellyttäne

käytännössä yhtiön johdolla olevan tiedon hyödyntämistä. Näin ollen dynaamisen maksukyvyn huomioon ottaminen voidaan katsoa olennaiseksi siltä osin, mitä OYL:n 13:2:ssä sanotaan maksukyvyn säilymisestä varojenjaon jälkeen (...*tiedetään tai pitäisi tietää jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden.*)

3.3 Maksukyvyn osatekijät ja mittaaminen

Yrityksen toiminnan taloudelliset perusedellytykset muodostuvat kannattavuudesta, vakavaraisuudesta ja maksuvalmiudesta (Blummé, Kaarenoja & Suontausta 2007, 37; Laitinen & Laitinen 2014, 130). Näistä tärkein on kannattavuus, sillä se vaikuttaa merkittävästi muihin tekijöihin (Laitinen & Laitinen 2014, 130). Kuten edellä on todettu, kannattavuus liittyy keskeisesti yrityksen dynaamiseen maksukykyyn, sillä kannattavuus määrittää yrityksen toiminnan jatkuvuuden ja siten myös maksukyvyn säilymisen pitkällä aikavälillä. Ongelmallista OYL:n 13:2:n valossa on, millä tavalla ja kuinka pitkälle tulevaisuuteen arviointi tulisi tehdä (Villa 2007, 161). Tässä yhteydessä on kuitenkin hyvä tiedostaa, että maksukyvyn osa-alueita ei voida suoraan jakaa kokonaisuudessaan joko staattiseen tai dynaamiseen ulottuvuuteen, vaan myös maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta tulee tarkastella erikseen molemmista näkökulmista. Seuraavassa tarkastellaan keskeisiä kirjallisuudesta nousseita tunnuslukuja ja muita mittareita, joilla kannattavuutta, maksuvalmiutta ja vakavaraisuutta voidaan arvioida.

3.3.1 Kannattavuus

Laitisen & Laitisen (2014, 247) tekemän tilastollisen analyysin mukaan heikko kannattavuus on yrityksen kokoluokasta (mikro, pieni tai keskisuuri) riippumatta luotettava yksittäinen merkki uhkaavasta konkurssista. Kannattavuutta voidaan mitata absoluuttisesti tai suhteellisesti: absoluuttiset mittarit mittaavat rahamääräistä voittoa ja suhteelliset mittarit suhteuttavat voiton yrityksen kokoon (Laakso, Laitinen & Vento 2010, 20). Absoluuttisia kannattavuuden mittareita ovat tilikauden tulos sekä eriaistiset välitulokset (Ibid, 20). Välitulosten avulla voidaan esimerkiksi erottaa rahoituskulujen tai satunnaisten erien vaikutus varsinaisen liiketoiminnan kannattavuudesta. Kannattavan liiketoiminnan keskeinen tunnusmerkki on positiivinen nettotulos (YT 2011, 62; Liite 1).

Suhteellisia kannattavuuden tunnuslukuja ovat esimerkiksi erilaiset kateluvut, kuten liiketulosprosentti ja nettotulosprosentti (Laitinen & Laitinen 2014, 113), myyntikate ja käyttökate (YT 2011, 60) sekä esimerkiksi sijoitetun pääoman tuotto (Ibid, 64). Jokisen (2007, 71-72) mukaan kannattavuuden lyhytaikaisessa tunnuslukuihin perustuvassa tarkastelussa tulee olla varovainen, sillä kannattavuus vaihtelee lyhyellä aikavälillä investointien ja suhdanteiden vaikutuksesta. Melko luotettavana kannattavuuden mittarina hän pitää sijoitetun pääoman tuottoa. Laitisen & Laitisen (2014, 116) mukaan sijoitetun pääoman tuottoa pidetään parhaana kannattavuuden mittarina.

$$(1) \text{ Sijoitetun pääoman tuotto (\%)} = \frac{\text{Nettotulos} + \text{Rahoituskulut} + \text{Verot}}{\text{Sijoitettu pääoma keskimäärin tilikaudella}} \times 100$$

$$(2) \text{ Keskimääräiset rahoituskulut (\%)} = \frac{\text{Rahoituskulut}}{\text{Korollinen vieras pääoma keskimäärin}} \times 100$$

Kaavan 1 antama lopputulos on rahoitus- ja veroneutraali, koska osoittaja lasketaan ennen rahoituksen kulujen ja verojen vähentämistä (Laakso et al. 2010, 24). Sijoitettu pääoma on tilikauden keskiarvo, johon lasketaan mukaan oma pääoma ja korollinen vieras pääoma (Laitinen & Laitinen 2014, 116). Luku antaa käsityksen siitä, paljonko yritys tuottaa voittoa korkokulujen, verojen ja oman pääoman tuottovaatimuksen kattamiseen suhteessa pääomaan, jolle oman ja vieraan pääoman tuottovaatimus lasketaan (Ibid, 116). Tunnusluvun arvoa voidaan pitää välttävänä, kun se on vähintään yhtä suuri kuin korollisesta vieraasta pääomasta maksettava rahoituskuluprosentti (YT 2011, 65; Kaava 2). Sijoitetun pääoman tuoton pitää riittää kattamaan vieraan pääoman kulujen ja verojen lisäksi omistajien tuottovaatimus (Laitinen & Laitinen 2014, 116). Tähän liittyen on mielenkiintoista, että esimerkiksi Sjögrénin (2010, 994) tutkimustulosten mukaan pienissä yrityksissä koettiin vahvasti osingon olevan korvausta sijoitetulle pääomalle. Samassa tutkimuksessa kuitenkin havaittiin, että pienten yhtiöiden pääomistajat olisivat valmiita tinkimään osingoistaan yrityksen ajautuessa maksuvaikeuksiin. Toisin sanoen oman pääoman tuottovaatimus lienee jokseenkin joustava muuttuja omistuksen ollessa keskittynyttä, kuten on tyypillistä pienissä osakeyhtiöissä.

3.3.2 Maksuvalmius

Maksuvalmiudella tarkoitetaan yrityksen kykyä hoitaa kaikki maksunsa ajallaan ja edullisimmalla mahdollisella tavalla (YT 2011, 71). Staattinen eli varantoperusteinen maksuvalmius perustuu likvidin ja lyhytaikaisen vieraan pääoman suhteeseen ja dynaaminen eli virtaperusteinen maksuvalmius puolestaan viittaa tulorahoituksen riittävyyteen maksuvelvoitteiden hoitamisessa (Laakso et al. 2010, 33). Laitisen & Laitisen (2014, 126) mukaan staattinen ja dynaaminen maksuvalmius täydentävät toisiaan. Mikäli rahoitusomaisuus riittää kattamaan lyhytaikaisen vieraan pääoman, tulorahoitus ei ole ratkaisevassa asemassa. Toisaalta, lyhytaikaisten velkojen ylittäessä rahoitusomaisuuden yritys voi joutua maksuvaikeuksiin, ellei se tuota riittävästi tulorahoitusta.

$$(3) \quad \textit{Quick ratio} = \frac{\textit{Rahoitusomaisuus}}{\textit{Lyhytaikaiset velat} - \textit{Lyhytaikaiset saadut ennakot}}$$

$$(4) \quad \textit{Current ratio} = \frac{\textit{Rahoitusomaisuus} + \textit{Vaihto-omaisuus}}{\textit{Lyhytaikainen vieras pääoma}}$$

Quick ratio (kaava 3) ja current ratio (kaava 4) ovat staattisen maksuvalmiuden tunnuslukuja (Laakso et al. 2010, 33). Mähönen & Villa (2006, 320) pitävät näitä tunnuslukuja maksukykytestin kannalta käyttökelpoisina, ja toteavat niitä käytettävän Ruotsin osakeyhtiölain varovaisuussäännön tulkinnassa. Quick ration tavoitearvoksi tulisi asettaa vähintään 1, jolloin rahoitusomaisuus eli lyhytaikaiset saamiset, rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset kattaa yrityksen lyhytaikaiset velat täysimääräisesti (Laakso et al. 2010, 33). Alle 0,4 arvo kertoo vaarasta ajautua maksukyvyttömäksi vuoden kuluessa (Ibid, 33). Current ration osalta tarkastelunäkökulma on pidempi, sillä siinä otetaan huomioon myös mahdollisuus realisoida vaihto-omaisuus lyhytaikaisten velkojen maksamiseksi (YT 2011, 71). Current ratio on toimialasidonnainen ja siten lähellä quick ratiota sellaisilla aloilla, joilla vaihto-omaisuus on vähäinen (Laakso et al. 2010, 34). Vaihto-omaisuuden arvostus taseessa heikentää olennaisesti tämän tunnusluvun luotettavuutta (Ibid, 34; YT 2011, 71). Molempien tunnuslukujen osalta käyttökelpoisuutta heikentää tiukka sitoutuminen tilinpäätöstietoihin (Ruohonen 2012, 147).

Dynaamista maksuvalmiutta eli tulorahoituksen riittävyyttä voidaan mitata suorite- ja kassaperusteisilla katteilla (Laakso et al. 2010, 35; Jokinen 2007, 57).

$$(5) \quad \text{Rahoitustulosprosentti} = \frac{\text{Rahoitustulos}}{\text{Liikevaihto}} \times 100$$

Tulorahoituksen määrää voidaan mitata rahoitustuloksella, joka saadaan lisäämällä liitteessä 2 esitettyyn nettotulokseen poistot ja arvonalentumiset (YT 2011, 62; Liite 2). Kaavassa 5 esitetty rahoitustulosprosentti mittaa sitä suhteellista tulorahoituksen määrää, joka liikevaihdosta ja liiketoiminnan muista tuotoista jää lyhytvaikutteisten kulujen ja korkojen sekä verojen vähentämisen jälkeen (Laitinen & Laitinen 2014, 127). Rahoitustulosprosentti on osoittautunut tehokkaaksi maksukyvyttömyyden ennustajaksi (Laakso et al. 2010, 35). Jokisen (2007, 58) mukaan tunnusluvun heikkoutena on liikevaihdon käyttö suhdelukuna, koska liikevaihto ei kata kaikkia tuloja ja on toimialasidonnainen. Rahoitustulosprosentin kriittinen arvo on kuitenkin toimialasta riippumatta 0: negatiivinen arvo tarkoittaisi, että yritys joutuu rahoittamaan ainakin osan lyhytvaikutteisista kuluista sekä koroista ja veroista ulkoisella rahoituksella (Laitinen & Laitinen 2014, 127).

3.3.3 Vakavaraisuus

Vakavaraisuus kertoo yrityksen rahoitusrakenteen terveydestä eli oman ja vieraan pääoman suhteesta (Laakso et al. 2010, 27). Terveessä yrityksessä vieraan pääoman osuus ei ole liian hallitseva, vaan oma ja vieras pääoma ovat tasapainossa (Blummé et al. 2007, 39; Laitinen & Laitinen 2014, 119). Vaikka kannattavuus on yrityksen toimintaedellytyksistä keskeisin, kiteytyy Laitisen & Laitisen (2014, 269) mukaan maksukyvyttömyyden uhka selvimmin yrityksen vakavaraisuuteen. Kähkönen (1998, 88) pitää vakavaraisuutta olennaisena nimenomaan velkojen vahingoittamisvaaran kannalta. Hän toteaa, että erityisesti velkojen näkökulmasta omaisuuden päätehtävä on tulontuoton varmistaminen ja velan sietokyvyn kasvattaminen, ei realisaation kautta tapahtuva velkojen maksaminen. Velkojen suojaamisen kannalta tärkein yksittäinen tekijä onkin epäilemättä yrityksen toiminnan jatkuminen.

$$(6) \quad \text{Omavaraisuusaste} = \frac{\text{Oikaistu oma pääoma}}{\text{Oikaistu taseen loppusumma} - \text{Saadut ennakot}} \times 100$$

Myös vakavaraisuutta on syytä tarkastella sekä staattisesta, että dynaamisesta näkökulmasta. Keskeinen staattista vakavaraisuutta kuvaava tunnusluku on omavaraisuusaste, jonka saamiseksi oikaistu oma pääoma suhteutetaan taseen loppusummaan (Laakso et al. 2010, 29; kaava 6). Omavaraisuusaste kuvaa myös yrityksen rahoitusriskiä: korkea omavaraisuus lisää yrityksen mahdollisuuksia saada vieraan pääoman ehtoista rahoitusta (Laakso et al. 2010, 29). Sjögrén et al. (2008, 457) korostivat tilastollisen tarkastelun perusteella juuri vakavaraisuuden merkitystä ja erityisesti omavaraisuusasteen (solvency ratio) käyttökelpoisuutta OYL:n maksukykytestin suorittamisessa. Laitisen & Laitisen (2014, 269) mukaan pelkkä omavaraisuusaste ennustaa maksukyvyttömyyden uhkaa suhteellisen luotettavasti: heikko omavaraisuus kasvat-
taa uhkaa olennaisesti. Vakavaraisuuden arvioinnissa omavaraisuusasteen perusteella on Laakson et al. (2010, 27-28) mukaan kuitenkin otettava huomioon oman pääoman tasearvoon liittyvä riski. Siten vakavaraisuuden arvioinnissa erityisen tärkeää on yrityksen taseessa olevan omaisuuden todellisen arvon selvittäminen. Toinen tärkeä selvitettävä asia ovat mahdolliset taseen ulkopuoliset velat, joista erityisesti piilevä verovelka eli lykätty ennakkovero voi rasittaa yrityksen maksukykyä. Omavaraisuusasteen kriittinen raja on tilastojen mukaan noin 10-15 % (Ibid, 29), jolloin yrityksen on vaikeaa tai mahdotonta saada velkarahoitusta normaaleilla ehdoilla ilman vakuuksia (Laitinen & Laitinen 2014, 121). Jos heikko arvo on saatu taseen kirja-arvoista, saattaa todelliseen arvoon perustuva luku olla jopa negatiivinen (Laakso et al. 2010, 29).

Huonokaan omavaraisuusaste ei suoraan tarkoita maksukyvyttömyyden uhkaa, jos dynaaminen vakavaraisuus on hyvä eli yritys pystyy selviytymään vieraan pääoman maksuvelvoitteista tulorahoituksen avulla (Laakso et al. 2010, 29).

$$(7) \quad \text{Vieraan pääoman takaisinmaksukyky} = \frac{\text{Rahoitustulos}}{\text{Korollinen vieras pääoma}} \times 100$$

Dynaamista vakavaraisuutta mittaavat esimerkiksi suoriteperusteinen rahoitustulos (liite 2), vieraan pääoman takaisinmaksukyky (kaava 7) ja maksuperusteiset kassavirtalaskelmat, joita käsitellään erikseen seuraavassa alaluvussa. Rahoitustulos kertoo,

paljonko yritykselle jää liiketoiminnan tuotoista katetta lyhytvaikutteisten kulujen, rahoituksen tuottojen, kulujen ja verojen jälkeen (Laitinen & Laitinen 2014, 122). Kate on tärkeä tekijä maksukyvyttömyyden ennakoinnissa, sillä se määrittää pelivaran, joka yrityksellä on käytettävissä vieraan pääoman velvoitteiden hoitamiseen (Ibid, 122).

Kaavassa 7 esitetty vieraan pääoman takaisinmaksukyky on osoittautunut erinomaiseksi maksuhäiriöiden ennustajaksi (Laitinen & Laitinen 2014, 123). Tunnusluvun tulisi saada positiivinen arvo: negatiivinen arvo merkitsee sitä, ettei tulo-rahoitus riitä vieraan pääoman kulujen kattamiseen (Ibid, 123). Jokisen (2007, 55) mukaan tämän tunnusluvun puutteena on se, ettei se huomioi taseen ulkopuolista pääomaa eikä vieraan pääoman erien vaihtelevia lyhennysohjelmia ja kustannuksia. Lisäksi runsas lyhytaikaisen velan määrä saattaa heikentää mittarin luotettavuutta.

3.3.4 Rahavirtalaskelmat

Käsitykset erilaisten maksukyvyyn mittareiden käyttökelpoisuudesta vaihtelevat maksukykytestiä käsittelevässä kirjallisuudessa jonkin verran, mutta jonkinasteinen yksimielisyys vaikuttaisi vallitsevan erilaisten rahavirtalaskelmien, erityisesti kassavirtalaskelmien ja –ennusteiden hyödyllisyydestä (mm. Kaarenoja & Suontausta 2007, 255; Sjögrén et al. 2008, 457; Savela 2009, 14; Hakamies 2011, 204). Esimerkiksi Kaarenojan & Suontaustan (2007, 253) mukaan luotonantajat tekevät tyypillisesti luottopäätöksen tueksi lähivuosisa koskevan kassavirtaennusteen tilinpäätöksen analysoinnin lisäksi. Kassavirtaa ei saada selville suoraan tilinpäätöksestä, vaan sen laskemiseen tarvitaan tuloslaskelma ja kaksi peräkkäistä tasetta (Laitinen & Laitinen 2014, 122). Kassavirtalaskelmasta selviää, paljonko rahaa jää käytettäväksi sen jälkeen, kun myynnin kassaan maksuista vähennetään lyhytvaikutteisten menojen, voitonjaon (myös vieraan pääoman kulujen) ja verojen aiheuttamat kassasta maksut sekä satunnaiset erät (Laakso et al. 2010, 31).

Jokisen (2007, 60) mukaan rahavirtalaskelmat ovat muodoltaan joustavia, mikä helpottanee niiden käyttöä pienissä yrityksissä. Esimerkki kassavirtalaskelmasta on esitetty liitteessä 3. Siinä tuloksen tulisi pääomaerien vähentämisen jälkeen olla kassan muutoksen suuruinen, ja kassan muutoksen vähentämisen jälkeen 0 (Jokinen 2007,

60). Mitä suurempia kassan jäämät ovat, sitä enemmän yritys voi kattaa maksujaan ilman ulkopuolisia pääomasijoituksia (Kallunki & Kytönen 2007, 95). Laitinen & Laitinen (2014, 129) toteavat, että muutokset kassavirrassa ovat epävakaita, koska yritys käyttäytyy tilastojen mukaan rahoituksen hankinnan kannalta epänormaalilla tavalla maksukyvyttömyyden lähestyessä eikä positiivinen kassavirta siten välttämättä poista uhkaavan maksukyvyttömyyden mahdollisuutta. YT (2011, 58) suosittelee luotettavamman kokonaiskuvan saamiseksi 3-5 vuoden kassavirtalaskelmien tarkastelua, jolloin satunnaiset vaihtelut tasoittuvat. Kassavirta reagoi tuloslaskelmaa nopeammin toiminnan muutoksiin: heikkenevä kannattavuus ja toiminnan supistuminen eivät heti näy suoriteperusteisesta tuloslaskelmasta, vaikka esimerkiksi varastot samalla kasvaisivat.

3.4 Johdon huolellisuusvelvollisuus ja vastuu maksukyvyn arvioinnista

Vastoin OYL:n määräyksiä tehty varojenjako on laitonta varojenjako. Ensisijainen vastuu OYL:n 13:2:n mukaisen maksukykyarvion toteuttamisesta voitonjaon yhteydessä on osakeyhtiön johdolla. Vastuu perustuu OYL:n 1:8:ään, jossa todetaan yhtiön johdolla olevan velvollisuus huolellisesti toimien edistää yhtiön etua. Yhtenä insentivinä velvollisuuden toteuttamiseen toimii johtoon mahdollisesti kohdistuva korvausvelvollisuus velkojia kohtaan, josta säädetään OYL:n 22:1.2:ssa (Villa 2007, 152). Vastuuseen voi joutua hallituksen jäsen ja toimitusjohtaja, pienten yhtiöiden tapauksessa mahdollisesti yksi ja sama henkilö. OYL:n 13:4:n mukaan vastoin OYL:n määräyksiä yhtiöstä saadut varat on palautettava, jos saaja tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää jakamisen tapahtuneen OYL:n tai yhtiöjärjestyksen mukaisesti. Edelleen pienissä yhtiöissä saattaa olla, että varojen saaja myös päättää varojen jaosta. Omistuksen keskittymisen yhtiön johdolle motivoi johtoa maksimoimaan osakkeenomistajien etua, mikä saattaa lisätä opportunistia heikentäen siten velkojien asemaa (Sjögrén 2010b, 37). Toisaalta perusolettamana voidaan kuitenkin pitää sitä, että yhtiön toiminnan jatkuminen on molempien osapuolten ensisijainen intressi.

Yhtiön johtoon kohdistuva vastuu on erityisen ongelmallista juuri siksi, että OYL:n maksukykytestiin liittyy sisällöllisiä tulkintaongelmia. Esimerkiksi Savelan (2009, 16) mu-

kaan voidaan kysyä, miksi uuden OYL:n vastainen varojen jakaminen säädettiin rangaistavaksi, kun sen kriteeriä ei kuitenkaan kyetty määrittämään ja kun tällainen varojen jakaminen useimmiten täyttää velallisen rikoksen. Uutta OYL:ia valmistellut työryhmä on todennut, että johdon huolellisuusveloitteeseen nojaava vastuu maksukyvyyn säilymisestä varojenjaon jälkeen kuului jo edelliseen osakeyhtiölakiin (HE 109/2005 vp, 24). Lisäksi esimerkiksi Mähönen & Villa (2006, 317) toteavat, että johdon vastuu ei ole ankara: olennaista on mitä jakopäätöstä tehtäessä tiedettiin tai olisi pitänyt tietää, ei se, mitä jälkiviisaus sanoo päätöksenteon jälkeen ilmi tulleen tiedon perusteella. ”Pelkästään se, että yhtiöstä tulee maksukyvyttömyyden suhteellisen lyhyen ajan kuluttua varojen jakamisesta, ei vielä kerro säännöksen rikkomisesta” (HE 109/2005 vp, 125). Toisaalta puutteellinen ymmärrys tai tiedot eivät vapauta vastuusta, vaan maksukyvyttömyyden ilmetessä pian varojenjaon jälkeen vastuullisen on kyettävä osoittamaan maksukyvyttömyyden johtuneen seikasta, jota hänen ei asema huomioon ottaen olisi pitänyt tietää (Airaksinen et al. 2010, 45). Vastuun voidaan lisäksi katsoa korostuvan silloin, kun yhtiön taloudellinen tila on jo entuudestaan epäselvä (Ruohonen 2012, 210). Olennaisinta lienee kuitenkin, että johto on tietoinen vastuustaan ja maksukykytestin tekemättä jättämisen potentiaalisista seurauksista (Villa 2007, 162).

Yhtiön tulevaisuudennäkymät ja riskit

Kuten tämän luvun alussa todetaan, maksukykytestin suorittamiseksi käytettävissä oleva informaatio voidaan karkeasti jakaa tilinpäätöksestä saatavaan informaatioon ja tilinpäätöksen ulkopuoliseen informaatioon. OYL:n 13:2:n noudattamisen katsotaan edellyttävän jonkin verran myös yrityksen tulevaisuudennäkymien huomioon ottamista. Varojenjako perustuu kuitenkin lähtökohdiltaan tilinpäätökseen, joten tällä voidaan katsoa tarkoitettavan erityisesti sitä, mitä tilinpäätöksen laatimisen jälkeen on tapahtunut. Sjögrénin (2010a, 993) tekemän kyselytutkimuksen perusteella osinkoa jaetaan pienissä osakeyhtiöissä tyypillisesti kerran tilikauden aikana. Varojenjako päätös ja päätöksen mahdollinen myöhempi toimeenpano sijoittuvat ajallisesti tulevaisuuteen tilinpäätöshetkestä tarkasteltuna. OYL:n 13:3:n mukaan varojenjaossa on otettava huomioon tilinpäätöksen laatimisen jälkeen yhtiön taloudellisessa asemassa tapahtuneet olennaiset muutokset. Tämä ei kuitenkaan rajoita tulevaisuuden arvioinnin aikajännettä vain varojenjaon toimeenpanoon saakka, vaan myös sen yli (Ruohonen 2012, 191).

Paras näkemys liiketoiminnan tulevasta kehityksestä on, tai ainakin pitäisi kaikissa tapauksissa olla, yhtiön johdolla. Siten johdolta voidaan odottaa sellaisten tiedossaan olevien, mutta tilinpäätöksestä ilmenemättömien, seikkojen huomioimista, jotka ovat riski yhtiön toiminnan jatkumiselle ja maksukyvyn säilymiselle. Mähösen, Säiläkiven & Villan (2007, 160) mukaan tällaisia voivat olla esimerkiksi tulevaisuudessa erääntyvät velat, mukaan lukien jo mainitut piilevät verovelat sekä toistaiseksi toteutumattomat takuuvastuut. Ruohosen (2012, 252) mukaan jokaisen osakeyhtiön toiminnassa on ennakoitavissa olevia riskejä ja epävarmuustekijöitä, mutta silti rajanveto sen välillä, mitä näistä pitää ja ei pidä huomioida, on häilyvä. Esimerkiksi tulevista oikeudenkäynneistä tai langetetuista sakoista aiheutuviin kuluihin voidaan varautua, mutta toisaalta esimerkiksi luonnonmullistuksiin ei. Hakamies (2011, 200) toteaa, että huomioitavien tekijöiden osalta on mahdotonta antaa yleistäviä ohjeita, koska ne riippuvat muun muassa yrityksen koosta ja toimialasta. Pienessä osakeyhtiössä avainhenkilön sairastuminen tai pääasiakkaan konkurssi voivat jo riittää viemään yhtiön maksukyvyttömyyteen. Arviointi on yksinkertaisesti tehtävä aina enemmän tai vähemmän tapauskohtaisesti, ja johdon on parhaan ymmärryksensä mukaan otettava huomioon yhtiön taloudellinen asema sekä siihen yhtiön liiketoimintaan vaikuttavat ainutlaatuiset tekijät. Lain valmistelua koskevassa hallituksen esityksessä (HE 109/2005 vp, 126) lisäksi todetaan: ”Säännöksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole asettaa yhtiön johdolle, osakkeenomistajille tai tilintarkastajille kohtuuttomia vaatimuksia maksukyvyn arvioimisessa eikä yhtiölle korostettuja oman pääoman määrää tai omavaraisuutta koskevia vaatimuksia.” Esityksessä todetaan lisäksi, että varojenjako ei haluta kokonaan estää pienissä yhtiöissä, joissa maksukyky saattaa jatkuvasti olla suhteellisen heikko eikä säännös siten myöskään estä varojenjaon rahoittamista lainalla.

3.5 Maksukykytestin todentaminen

Asemansa turvatakseen osakeyhtiön johdon tulisi pystyä osoittamaan maksukykytesti asianmukaisesti suoritetuksi. Kaarenoja & Suontausta (2007, 255) toteavat, että päätös varojenjakoesityksestä perusteineen tulisi dokumentoida hallituksen pöytäkirjoihin tai pöytäkirjan liitteisiin. Tuokko (2009, 552) esittää, että maksukykytestin tulisi olla yhtiön hallituksen ja toimitusjohtajan allekirjoittama asiakirja, mitä koskeva vaatimus tulisi

sisällyttää suoraan KPL:iin. Sinänsä luontevaa olisi sisällyttää maksukykytesti toimintakertomukseen, jossa täytyy ilmoittaa esimerkiksi yhtiön voitonjakoehdotuksesta. Toimintakertomuksen laatimisvelvollisuus ei kuitenkaan jo todetusti koske pieniä yhtiöitä. Ruohosen (2012, 264) mukaan tämä voisi olla ratkaistavissa kustannustehokkaasti säätämällä voitonjakoehdotuksen toimittamisesta PRH:lle yhtiön vuosittaisen verotuksen yhteydessä, jolloin se koskisi myös pieniä yhtiöitä.

3.6 Ulkoistettu taloushallinto ja tilitoimiston rooli

Pienet yritykset ovat yleensä tilitoimiston asiakkaita (Länsiluoto 2007), ja tilitoimistolla voi olla merkittäväkin rooli pienen osakeyhtiön toiminnassa. Sjögrénin (2010a, 995) tekemässä pienille yrityksille kohdistetussa kyselytutkimuksessa yli puolet vastaajista oli ulkoistanut taloushallintonsa vähintään osittain ja hieman yli viidennes kokonaan. Lisäksi yli 40 prosenttia vastaajista ilmoitti tilitoimiston osallistuvan päätöksentekoon osingonjaon suuruudesta. Aho (2007) ennusti pian nykyisen OYL:n voimaantulon jälkeen, että erityisesti pienet osakeyhtiöt tulisivat todennäköisesti jatkossa teetättämään maksukykytestin ja sen dokumentoinnin tilitoimistoillaan. Hän myös totesi edustamansa yrityksen kehittelemän järjestelmän tarjoavan mahdollisuuden testin toteuttamisen esimerkiksi kassavirtaennusteiden avulla. Järjestelmien kehitys lienee mennyt viime vuosina yhä pidemmälle, joten herää kysymys, onko tilitoimistojen rooli sen seurauksena muuttunut.

Todennäköistä kaikesta huolimatta on, että pienet osakeyhtiöt tukeutuvat taloushallintoon liittyvissä kysymyksissä yhä tilitoimistoihin. Tilitoimistojen asema voi olla sikäli haasteellinen, että vaikka niillä todennäköisesti on hyvä käsitys asiakkaidensa taloudellisesta asemasta, käsitys perustuu lähinnä kirjanpidon tuottamaan tietoon, ja siten menneisyyteen. Asianmukaisen maksukykytestin toteuttaminen vaatii kuitenkin asiakasyhtiön johdolla olevan tiedon hyödyntämistä. Pienen yhtiön johdolla ei välttämättä ole voitonjakoon liittyvän velkojiensuojan tuntemusta, mutta johto ei voi myöskään turvautua vain tilitoimiston tekemään voitonjakoehdotukseen vastuunsa täyttämiseksi. Tilitoimiston toiminnalla saattaa siten olla paljonkin käytännön vaikutusta maksukykytestin toteutumiseen, vaikka vastuu kohdistuu yksinomaan yhtiölle.

4 HAASTATTELUTUTKIMUS - MAKSUKYKYTESTIN TOTEUTUMI- NEN PIENISSÄ OSAKEYHTIÖISSÄ

Tutkimuksessa haluttiin selvittää OYL:n maksukykytestin toteutumista pienten osakeyhtiöiden, mutta myös niiden kumppaneina usein toimivien tilitoimistojen näkökulmasta. Siksi katsottiin luontevaksi empiirisen aineiston kerääminen tilitoimistoilta. Hyväänä puolena tässä menettelyssä voidaan pitää sitä, että pienellä määrällä haastatteluja on mahdollista saada suurempaa otosta koskevaa tietoa. Toisaalta sama seikka myös heikentää aineiston luotettavuutta, sillä asiakasyrityksistä saadaan vain toisen käden tietoa. Tässä luvussa käydään läpi tutkimuksen tutkimusmenetelmä ja empiiriset tulokset.

4.1 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Tämän tutkimuksen empiirinen osio on toteutettu käyttäen laadullista tutkimusotetta. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, ja pyrkimys löytää tai paljastaa tosiasioita olemassa olevien väittämien todentamisen sijaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161). OYL:n maksukykytestin käsitteisisältöä on arvioitu kirjallisuudessa vaihtelevasti ja testin suorittamisesta on annettu erinäisiä suosituksia, mutta mitään yleispätevää mallia testin suorittamiselle ei ole eikä luultavasti olisi mahdollistakaan antaa. Näin ollen ei ole olemassa mitään yksiselitteisiä empirian avulla todennettavia hypoteeseja testin sisällön suhteen. Metsämuurosen (2005, 203) mukaan laadullinen tutkimus soveltuu esimerkiksi silloin kun ollaan kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohtaisista rakenteista sekä tiettyihin tapahtumiin osallistuneiden yksittäisten toimijoiden merkitysrakenteista. Tässä tutkimuksessa on haluttu selvittää OYL:n maksukykyisyystestin tuntemusta ja toteuttamistapoja pienissä osakeyhtiöissä niiden käyttämien tilitoimistojen näkökulmasta. Laadullista tutkimustapaa voidaan siten pitää tähän tutkielmaan sopivana.

Aineiston keruumenetelmänä on käytetty haastattelua, joka on laadullisessa tutkimuksessa eniten käytetty menetelmä (Hirsjärvi et al. 2009, 205). Haastattelun etuna on sen joustavuus: aineiston keruuta voidaan säädellä tilanteen mukaan ja vastaajaa

myötäillen (Ibid, 205). Tässä tutkimuksessa haastattelurunko (liite 4) oli ennalta määritetty sisältäen sekä strukturoituja, että avoimia kysymyksiä. Aineisto kerättiin kahdella haastattelulla ja haastattelut toteutettiin paikanpäällä haastateltavien edustamissa yrityksissä, äänitettiin ja litteroitiin jälkikäteen. Haastattelu paikan päällä antoi parhaat edellytykset vastausten tulkinnalle ja tarkentavien kysymysten esittämiselle. Vastajien ohjailu pyrittiin minimoimaan, mutta sitä ei täysin onnistuttu välttämään. Molemmat vastaajista halusivat pysyä anonyymeinä, joten tulosten raportoinnissa heidät on erotettu henkilöiksi A ja B. Haastattelun aikana tehdyt tarkentavat kysymykset on vastausten raportoinnissa erotettu **korostuksella**. Haastattelijan itse tekemät korjaukset on merkitty hakasulkeilla []. Haastattelu rinnastunee parhaiten puolistrukturoituun haastatteluun. Seuraavassa käydään haastattelukysymyksiin saadut vastaukset läpi haastattelurungon mukaisessa järjestyksessä.

4.2 Haastateltavien taustatiedot ja asiakasyritykset

Taustatiedot	Henkilö A	Henkilö B
Asema organisaatiossa:	Financial Controller, tehtävinä pääkirjanpito, verotusasiat, yritysjärjestelyt	Toimitusjohtaja / yrittäjä
Koulutustausta:	Taloushallinnon tradenomi	Laskentatoimen merkonomi ja tuotantotalouden tradenomi
Työsuhteen kesto nykyisessä organisaatiossa:	2010 -	2009 -
Työkokemustaloushallinnon tehtävistä:	8 vuotta	15 vuotta
Organisaation koko (liikevaihto ja henkilöstö):	> 90M EUR ja > 1000 henkilöä	Noin 100 000 EUR ja 2 henkilöä
Asiakkaille tarjottavat keskeiset taloushallinnon palvelut:	Kirjanpito, osto- ja myyntireskontra, veroilmoitukset, hallinnollinen neuvonta	Kirjanpito, palkanlaskenta, budjetointi

Taulukko 1. Haastateltavien ja heidän taustaorganisaatioidensa tiedot

Taulukkoon 1 on koottu taustatiedot haastateltavista ja heidän taustaorganisaatioistaan. Henkilö A (myöh. A) arvioi henkilökohtaisella vastuullaan olevien asiakasyhteisöjen lukumääräksi 25, joista kaikki ovat osakeyhtiöitä ja suurin osa (noin 80%) joko pieniä tai mikroyrityksiä. Henkilö B (myöh. B) ilmoitti asiakasyhteisöjen lukumääräksi 70, joista osakeyhtiöiden osuus on noin puolet. Hän arvioi haastatteluhetkellä kaikkien yritysten olevan mikroyrityksiä, joskin liikevaihdoltaan yli 2 miljoonan euron yrityksiä on myös ollut mukana ajoittain. B:n näkemyksen mukaan heikko taloustilanne on johtanut näiden yritysten toiminnan supistumiseen.

4.3 Velkojiensuoja osingonjakopäätöksen yhteydessä

Tämän osion kysymyksillä haluttiin muodostaa käsitys siitä, mikä on vastaajien ja heidän asiakasyritystensä yleinen tuntemus velkojiensuojasta voitonjakotilanteissa. Ensimmäisellä kysymyksellä haluttiin antaa vastaajille mahdollisuus kuvailla omin sanoin, mitä velkojiensuoja osakeyhtiön voitonjaon yhteydessä tarkoittaa. Kysymyksellä haluttiin saada käsitys siitä, miten hyvin haastateltava tuntee osakeyhtiöitä koskevaa velkojiensuojasäännöstöä. A lähestyi asiaa asiakkaan näkökulmasta, kun B puolestaan painotti enemmän velkojien asemaa ja pysyvistä maksukyvyttömyydestä seuraavaa konkurssia.

”No mulle se käytännössä tarkoittaa sitä... aina noita osingonjakoehdotuksia kun tehdään... niin pitää yleensä asiakkaita just muistuttaa tästä et on olemassa velkojiensuoja ja osinkoa ei saa jakaa käytännös niin paljon että se heikentää yhtiön maksukykyä olennaisesti.” (Henkilö A)

”No kyllähän se tarkoittaa just sitä ettei sieltä yrityksestä nosteta varoja ulos... omistajille niin että se ajettais toi yritys sitä kautta konkurssiin... ja jos siellä velkojia on että ne sitten jäis nuolemaan näppejään... et tavaltaan se myös niistä huolehtiminen että ne sais omansa pois.” (Henkilö B)

Kysyttäessä tärkeimmistä velkojensuojan osatekijöistä A mainitsi laissa olevat säännökset, mutta nosti lisäksi esiin vieraan pääoman rahoittajien omaehtoiset suojautumiskeinot, kuten lainoille asetetut erityiset ehdot. Pienissä omistajavetoisissa yhtiöissä on agenttiteoreettisista lähtökohdista omistaja-johtajan ja velkojien välinen agenttiongelma, jonka muodostamalta riskiltä velkoja voi suojautua esimerkiksi tiukentamalla lainaehtoja (Sjögrén 2010b, 37). B ei ottanut tässä yhteydessä kantaa säännösten merkitykseen, vaan puhui yrittäjän hyvän maineen säilyttämisestä ja yrittäjän intressistä jatkaa yritystoimintaa myös mahdollisen konkurssin jälkeen. Hän kertoi korostavansa pienille asiakasyrityksilleen, että yritystoiminnan kaatumisen jälkeen on helpompi aloittaa alusta, jos edellisen toiminnan päättyemisessä on huomioitu velkojien asema.

Kummankaan haastateltavan käsityksen mukaan velkojensuojasäännöksiä ei tunneta asiakasyrityksissä erityisen hyvin. A:n mukaan maksukyvyn säilyminen yhdistetään käytännön tasolla liiketoiminnan pyörittämiseen ja esimerkiksi korkokulujen sekä ostovelkojen kattamiseen. B:n mukaan ongelmana pienissä yrityksissä on yrityksen talouden rinnastaminen yksityistalouteen. Molemmat haastateltavat katsoivat kuitenkin velkojensuojan toteutuvan voitonjakotilanteissa hyvin: A perusti näkemyksensä yrittäjän intressiin jatkaa yrityksen toimintaa ja B puolestaan katsoi pienten yritysten velkojensuojan perustuvan velkojien omaan varovaisuuteen. Pienimmillä yrityksillä ei B:n mukaan ole lainkaan ulkopuolisia velkoja. Kummallakaan vastaajista ei ollut ehdotuksia velkojensuojan kehittämiseksi.

"... kuitenkin pääasiallinen tehtävä on ollu sen yrityksen toiminnan jatkuvuus... ja silloin se on kuitenkin olennaista että maksukyky säilyy... eli tavallaan semmosii intressejä niinku... maksukykyä vaarantavaan osingonjakoon ei niinku... ei mun kokemuksen mukaan oo ollu." (Henkilö A)

"... ainakin täällä monet on niin pieniä yrityksiä että niillä ei ulkopuolisia velkoja ole... pienissä yrityksissä velan myöntäjät on jo niin tarkkoja että niillä on ne vakuudet siellä sen verran vahvat että... velka on annettu jotain autoja tai jotain tämmösiä vastaan joissa nyt joku arvo on olemassa ja... se toimii hyvin pitkälti jo sitä kautta." (Henkilö B)

4.4 Osingonjako pienissä osakeyhtiöissä

Seuraavan osion kysymyksillä haluttiin selvittää pienten yhtiöiden osingonjakoon liittyviä seikkoja. Molemmat haastateltavat kertoivat pienten yhtiöiden jakavan osinkoa keran vuodessa. Kysymykseen jaettavan osingon määrästä vaikuttavista tekijöistä niin ikään molemmat haastateltavat toivat esille verotuksen vaikutuksen. Heidän mukaansa pienissä yhtiöissä pyritään ensisijaisesti minimoimaan osingonjaon verovaikutukset. Tämä havainto on jokseenkin linjassa Sjögrénin et al. (2009, 795-796) ja Sjögrénin (2010a, 997) havaintojen kanssa.

”Kyllä se näissä pienissä yrityksissä... pyritään se osingon määrä hyvin pitkälti laittamaan siihen mikä on tää... verottajan sallima 8 % nettovarallisuudesta... se on se melkein mikä pääsääntöisesti tehdään.” (Henkilö B)

Seuraavalla kysymyksellä haluttiin selvittää, osallistuvatko haastateltavat tilitoimistot osingonjakopäätöksiin. Molemmat haastateltavat kertoivat tekevänsä asiakasyrityksille ehdotuksia jaettavan osingon määrästä. A sanoi tekevänsä voitonjakoehdotuksen osana tilinpäätöstä, koska se on liitettävä tasekirjaan. Tällä viitataan OYL:n ja KPL:n säädöksiin toimintakertomukseen liittyen: pienten yhtiöiden ei tarvitse laatia toimintakertomusta, vaan ne voivat esittää OYL:n 8:1.3:ssa mainitun voitonjakoehdotuksen tilinpäätöksen liitetiedoissa. A halusi korostaa vastauksessaan, että hänen ehdotuksestaan huolimatta vastuu osingonjaon ehdottamisesta kuuluu yhtiön hallitukselle. B perusteli tilitoimiston tekemän ehdotuksen tarpeellisuutta asiakasyritysten puutteellisella lakien tuntemuksella.

”Joo...osana tilinpäätöstä... tulee ite tehty... et koska siihen tasekirjaan tarvitaan se ehdotus kuitenkin ni... yhtiön hallitus sen ehdotuksen tietysti tekee ni... yleensä mä ilmoitan että tän ja tän verran vois jakaa... et voitot ovat on tän verran...” (Henkilö A)

”Hyvin pitkälti. Nää mikroyritykset... yrittäjät on semmosii että ne ei välttämättä tiedä mikä se on se laki milläkin hetkellä... et kun se nyt on välillä

muuttunu... et kyllä se melkein on niin että meiltä se tulee täältä se ehdotus että voisitte jakaa sen verran, tehdäänkö niin. Et se on melkein näin.”
(Henkilö B)

4.5 Maksukyvyttömyyden käsite ja vastuu maksukyvyn testaamisesta

Tässä osiossa syvennyttiin maksukyvyttömyyden käsitteeseen ja maksukykytestin toteuttamiseen liittyviin vastuukysymyksiin. Aluksi haastateltavat saivat vapaasti määrittellä OYL:ssä esiintyvän maksukyvyttömyyden käsitteen. A:n näkemys oli, että lyhytaikaisen vieraan pääoman ylittäessä kassan tai muut likvidit varat ei osinkoa tulisi jakaa. Näiden kahden suhdetta voidaan mitata staattisen maksukyvyn tunnusluvuilla eli joko quick tai current ratiolla (kaavat 3 ja 4) riippuen siitä, tulkintaanko vaihto-omaisuus likvideiksi varoiksi. A vaikuttaisi siis rinnastavan yhtiöoikeudellisen maksukyvyttömyyden ja liiketaloudellisen maksukyvyttömyyden käsitteet toisiinsa. B sen sijaan piti OYL:n maksukyvyttömyyden kannalta merkityksellisenä nimenomaan tulevien tapahtumien ennakoimista ja tilinpäätöksen ulkopuolista informaatiota. Tähän hän liitti myös tilitoimiston ja asiakasyrityksen välisen suhteen merkityksen.

”Tää on mun mielestä... korostetummin sitä että mikä on se tulevaisuus... me tehdään kirjanpitoa aina vähän jälkijätöisesti... tossa on mun mielestä korostetumpi asia on se... onko tiedossa tulevaisuudessa joku mikä syö mahdollisesti sitä... onko taseessa pimitetty jotain tietoa... jätetäänkö sieltä esimerkiksi joku velka jostain syystä kirjaamatta... joku varaus tekemättä joka tiedettäis... tai sitten just se että jos on näköpiirissä jotain korvausvelvollisuuksia... niin miten se pitäis ottaa huomioon... niin se on ehkä sitten se ongelma... jota tietoo ei välttämättä tilitoimistolla ole... se riippuu siitä et minkälainen suhde on et kuinka paljon asiakasyritys puhuu meille asioista... toiset puhuu paljonkin mut toiset taas tekee sen että... se on niinku se mun mielestä merkittävin joka tossa pitäis ottaa huomioon.” (Henkilö B)

OYL:n maksukykytestiä ei vastaajien näkemyksen mukaan tunneta asiakasyrityksissä, eivätkä B:n mukaan myöskään pienten yhtiöiden johtohenkilöt keskimäärin ole tietoisia

vastuustaan. Mahdollisina poikkeuksina hän piti asiakkaita, joilla on aiemmin ollut laajamittaisempaa liiketoimintaa. A kertoi mainitsevansa osingonjakoehdotuksen teon yhteydessä maksukyvyn arviointiin liittyvästä vastuusta, koska erityisesti tulevaisuuden arviointi tilinpäätöshetkellä on hänen näkökulmastaan vaikeaa. Molemmat haastattelut kokivat jonkin asteista vastuuta asiakasyritysten maksukyvyn arvioinnista. A:n mielestä asian tiedostaminen ja johdon informointi on osa vastuuntuntoisen kirjanpitäjän työtä. Toisaalta hän myös koki, että huolimattomasti tehdyn osingonjaon jälkiseuraukset lisäävät myös hänen työmääräänsä. B kertoi ottavansa kantaa erityisesti silloin, jos heidän tietoonsa tulee jokin asiakkaan liiketoimintaa tulevaisuudessa uhkaava tekijä. Molemmat myös kertoivat neuvovansa asiakasyritysten johtohenkilöitä osingonjakoon ja maksukyvyn arviointiin liittyvissä vastuukysymyksissä. A:n vastauksen perusteella maksukyvyn arvioinnissa huomioidaan tulevia kassavirtoja ja niiden muutoksia. A myös toteaa, että osingonjako on yleensä niin vähäistä yhtiön varoihin nähden, että erityisen tarkkaa maksukyvyn arviointia ei tarvitse tehdä.

”Joo... et yleensä just sillä tasolla että on... on pyritty huomioimaan nää tulevat kassavirran muutokset ja tällaset asiat... tosiaan kovin yksityiskohdalla tasolla sitä ei ehkä tehdä mutta...” (Henkilö A)

Tuleeko sieltä [asiakasyritysten] suunnasta sitten kyselyitä tähän asiaan liittyen?

”Aika vähän on mitään semmosii niinku... suoranaisii kysymyksii tullu... ja toisaalta sit taas valtaosa joille oon ite tehny noit... ehdotuksii sit osingonjaosta ni on just ollu pienii semmosii yhen henkilön yrityksii joissa kumminki sit se.. osingon jaettava määrä on sen verran pieni suhteessa siihen niinku.. voittovaroihin ja... muutenki suhtees rahoitusomaisuuden määrään... et se on kuitenkin täyttyny ilman semmost hirveen tarkkaa arviointii.”
(Henkilö A)

4.6 Maksukykyarvioinnin sisältö ja toteutus

Haastattelun viimeisessä osiossa tavoitteena oli ensinnäkin selvittää, onko haastateltavissa tilitoimistoissa käytössä jonkinlainen standardimalli maksukykytestistä. Tätä

työtä varten läpikäydystä kirjallisuudesta nousi esille vain yksi varta vasten kehitetty maksukykytestin malli, jonka esittelivät Blummé et al. (2007, 123-127). Muut tähän kantaa ottaneet kirjoittajat ovat pääsääntöisesti todenneet tapauskohtaisen arvioinnin menevän mahdollisten yleismallisten maksukykytestien edelle. Toiseksi haluttiin selvittää se, käyttävätkö haastateltavat tilinpäätöksen tunnuslukuja maksukyvyyn arvioinnissa ja viimeiseksi se, millä tavalla ja miten pitkälle tulevaisuuteen maksukyvyyn arviointi tulisi tehdä.

Kummallakaan vastaajista ei ole käytössä minkäänlaista maksukykytestin standardimallia. A:n mielestä tällaista mallia ei ole käytössä, koska maksukyvyyn arvioinnissa on haluttu painottaa asiakkaan vastuuta. Hän toteaa, että heidän ehdotuksensa perustuu taseeseen, ja asiakasyrityksen hallitus tekee jakopäätöksen omilla tiedoillaan. Haastateltavat eivät myöskään laske tunnuslukuja ainakaan pienille yhtiöille. A sanoo, että suuremmille yrityksille lasketaan liitetiedoissa vaadittavat tunnusluvut. B:n mielestä tunnusluvut eivät tuota pienten yritysten tapauksessa merkittävää lisäarvoa, ja lisäksi yksityiskohtaisten tunnuslukuihin perustuvien arvioiden teettäminen tilitoimistolla tulisi hänen mukaansa asiakasyritykselle kalliiksi. Maksukykytestin dokumentoinnin osalta B toteaa, että dokumentointia voidaan tehdä pyydettyä, mutta toistaiseksi tällaiselle palvelulle ei ole ollut kysyntää. A:n mukaan kirjallinen dokumentaatio rajoittuu tasekirjan tietoihin, minkä lisäksi muita huomioitavia seikkoja ohjataan sanallisesti. Lisäkysymyksenä kysyttiin mielipidettä maksukykytestin todentamisesta hallituksen kokouspöytäkirjaan: molemmat pitivät ajatusta sinänsä kannatettavana.

”Ei oo tullu tää asia koskaan silleen mieleen... ei se kyllä mitenkään huono asia jos semmonen olis... ideatasolla ihan hyvä juttu kyllä...” (Henkilö A)

”No se vois olla hyvä varsinkin jos niinkun jos oikeesti on tiedossa... poikkeavuudet... jos siellä on jotain poikkeavuutta tiedossa... just jotain takuukorjauksia... jotain muuta tämmöstä tulossa... ne ois ehkä hyvä.” (Henkilö B)

Seuraavaksi kysyttiin, miten pitkälle tulevaisuuteen maksukykyä pitäisi OYL:n 13:2:n perusteella arvioida. A:n mielestä lyhytaikainen eli vuoden sisällä erääntyvä vieras pääoma antaa suuntaa aikajänteen pituudesta. B sen sijaan tuo tässä yhteydessä

esille yrityksen toimialan merkitystä ja esimerkiksi pitkäkestoisten sopimusten vaikutusta. Pienten yritysten maksukyvyyn säilyminen voi hyvin perustua yksittäiseen asiakassuhteeseen (Hakamies 2011, 200).

*”Tietysti sinänsä... jos miettii ihan termeinä niin lyhytaikainen vieras pääoma... sitä mikä vuoden sisään on erääntymässä... ehkä ihan koko vuotta ei mun mielestä kuitenkaan pitäis joutua arvioimaan... **Eli puhutaan kuukausista? Kuukausista joo... sanoisin et... kuukauden sisään ehkä siitä kun... tavallaan se... osinko on nostettavissa... koska aika vaikee sitä on tietysti hirveen pitkälle arvioida.**” (Henkilö A)*

”No sanotaan että ihan minimissään vuosi... ehkä kaks. Kauheen paljon pidemmälle meneviä johtopäätöksiä on tosi vaikee tehdä... tottakai jos on sen tyyppinen yritys että tehdään pitkiä projekteja ni sitten voi olla myös tietenki pidemmälle meneviä ajatuksia miltä se näyttää... jotku voi tehdä sopimuksii jotka alkaa vasta muutaman kuukauden päästä ja se tiedetään et se kestää ehkä jopa kuukausia tai jopa vuosia... ni sitten tietenki niistä voidaan tehdä jotain päätelmiä useemmaks vuodeks...” (Henkilö B)

B:lle esitettiin myös lisäkysymyksenä, miten yhtiön taloudellinen tila vaikuttaa maksukyvyyn arviointiin. Tässä yhteydessä hän mainitsee jälleen verotuksen vaikutuksen, mutta toteaa myös, että pienissä yrityksissä taseen arvostukseen liittyvä riski on vähäinen, sillä yrityskauppoja ei juurikaan tehdä eikä esimerkiksi ylioptimistisia liikearvoja pääse taseeseen kertymään. Muun omaisuuden arvostuskysymyksiä hän ei pidä myöskään omien kokemustensa perusteella merkittävänä.

”Tottakai... taloudellinen asema vaikuttaa... se on selvä... mutta tän kokosissa se katotaan aikalailla siitä nettovarallisuudesta mikä se on... se kertoo tän kokosissa yrityksissä sen että mitä sieltä pystytään jakaa... siel on niin vähän semmosia tekijöitä jotka ois siellä niinku piilossa... voitais tulla semmosiin tekijöihin siinä vaiheessa jos on tehty vaikka yrityskauppoja ja siellä taseessa on jotain tämmöstä ilmaa... liikearvoja ja jotain tämmösiä... niitä ei näissä meidän asiakkaissa ole... siellä ei semmosia yrityskauppoja oo tehty josta niitä liikearvoja sinne tulis...” (Henkilö B)

Lopuksi kolmella viimeisellä kysymyksellä haluttiin vielä tarkentaa käsitystä siitä, mitä nimenomaista tietoa tulevaisuuden arvioinnissa tulisi huomioida, ja käsitystä haastattavien asettamasta painoarvosta tilinpäätöksen ulkopuoliselle sekä erikseen yhtiön johdolla olevalle tiedolle. A:n mielestä nykyisessä taloudellisessa tilanteessa rahoitusomaisuutta tulisi tarkastella kriittisesti erityisesti epävarmojen saatavien osalta. Tulevaisuuden arviointiin liittyen A toi esiin tilinpäätöksen ja osingonjakoehdotuksen välisenä aikana mahdollisesti tapahtuneet muutokset. Tämän näkemyksen voidaan ajatella perustuvan suoraan OYL:n 13:3:ään, jonka mukaan varojenjaossa on otettava huomioon tilinpäätöksen laatimisen jälkeen yhtiön taloudellisessa asemassa tapahtuneet olennaiset muutokset. Johdolla olevan tiedon A yhdisti liiketoiminnan riskien tiedostamiseen.

”Ihan tulevii tiedossa olevii velotuksii... et jos aatellaan et kalenterivuoden lopussa loppuu tilikausi ja sit tehään se tilinpäätös... niin kuitenkin sitä kuuluvan vuoden tietooahan on ainaki yrityksen hallituksella käytettävissä siinä vaiheessa kun se osingonjakoehdotus tehdään... et kyl ne muutokset just voittovaroissa silt väliltä pitäis huomioida... varsinki jos on kovin kausitaista toimintaa ni olla jo sit periaatteessa isojaki muutoksii siihen vuodenvaihteen tilanteeseen...” (Henkilö A)

”Se o nimenomaan erittäin suuri... pääsääntöisesti kaikki semmonen... liiketoiminnassa tapahtuva uus... se on käytännössä yhtiön johdon tiedossa ensisijaisesti... ja semmonen tietysti voi vaikuttaa maksukykyyn ihan olennaisesti... ja se on myös yks syy miks sitä ei niin paljon meidän työssä sit taas tarkkailla... tai siihen ei oteta niin paljon kantaa... se on yks haaste minkä takii sitä on vaikee niinku... tältä paikalta seurata.” (Henkilö A)

B käytti esimerkkinä tilinpäätöksen ulkopuolisesta tiedosta takuukorvauksia, joiden osalta hän kyseenalaisti tilinpäätökseen tehtävien takuuvarausten riittävyttä. Johdolla olevan tiedon merkitystä B piti suurena, vaikka vastaus ei aiempiin vastauksiin nähden tarjonnut uutta tietoa. Tähän vaikuttaa selkeästi myös haastattelukysymysten asettelu ja järjestys, sillä kysymyksissä on jonkin verran toistoa ja päällekkäisyyksiä.

”No tilinpäätöksestä ei just selviä mahdolliset jotku takuukorvaukset... okei niistä on voitu tehdä... tilinpäätöshän antaa mahdollisuuden tehdä jotain takuuvarauksia tai jotain tämmösiä mutta... kysymys kuuluu että riittääkö tämmöset jos niitä on tehty... ne on sellasia asioita joita ei välttämättä ole tiedossa...” (Henkilö B)

”Johdolla olevan tiedon merkitys on aika iso. Heillä pitäis olla se tieto siitä tulevaisuudesta... että miltä se näyttää, jatkuuko se tilanne samanlaisena, mihin se on menossa... se on just sitä mikä pitäis ottaa huomioon... yks vois olla joku sopimus... joku pidempi sopimus... jos on joku projekti tai jonku asiakkaan kanssa on joku sopimus... joka on ollu merkittävä... sitten tiedetään että se on päättymässä, se on irtisanottu... ja se saattaa vaikuttaa vaikka että yrityksen liikevaihto tipahtaa vaikka puoleen... pystytäänkö kuluja vähentämään samassa suhteessa... se tieto on yleensä pelkästään johdolla... jos heilläkään... tietysti jos sopimus on irtisanottu niin sittenhän se tieto täytyy olla heillä.” (Henkilö B)

YHTEENVETO

Haastatteluiden tulokset vahvistavat ainakin osittain aiempaa tietoa siitä, että varojenjakosäännösten ja erityisesti maksukykytestin tuntemuksessa on pienissä osakeyhtiöissä puutteita (Sjögrén 2010a, 992-993). Tähän tutkimukseen osallistuneet haastateltavat eivät vastaustensa perusteella kuitenkaan olleet erityisen huolissaan OYL:n maksukykytestin rikkomisesta pienten yhtiöiden voitonjakotilanteissa. Siten esimerkiksi tunnuslukuihin perustuvilla yksityiskohtaisilla maksukykyarvioilla ei nähty olevan tarvetta. Haastateltavien mukaan voitonjako ei pienissä yhtiöissä vaaranna velkojien asemaa muun muassa velkojien omien suojautumiskeinojen ja jaettavan osingon pienen määrän vuoksi. Osingon määrää rajoittaa haastateltavien mukaan erityisesti verotus. Molemmat haastateltavat ilmoittivat osallistuvansa pienten yhtiöiden osingonjakopäätöksiin, joskin maksukykytestiin ja sen dokumentointiin liittyvissä kysymyksissä saannallisen ohjauksen katsottiin tilitoimiston osalta riittävän. Haastateltavat kuitenkin suhtautuivat myönteisesti ajatukseen maksukykytestin todentamisesta esimerkiksi hallituksen pöytäkirjoihin. Yhtiön johdolla olevaa tietoa pidettiin tärkeänä, mutta sen saatavuutta rajoittaa tilitoimiston kannalta asiakassuhteen laatu ja luottamus.

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä tutkielmassa on pyritty selvittämään, miten OYL:n 13:2:n pitäisi tulkita, ja miten maksukyvyyn arviointi tulisi tämän säädöksen valossa toteuttaa pienissä osakeyhtiöissä, jotka ovat ulkoistaneet taloushallintonsa osittain tai kokonaan. Tavoitteen täyttämiseksi tutkimuksessa on käyty läpi maksukykytestin tulkintaan liittyvää problematiikkaa aihetta käsitelleeseen kirjallisuuteen ja esimerkiksi lain valmistelumateriaaleihin perustuen. Teoriatiedon rinnalle on laadullisen tutkimuksen keinoin kerätty empiiristä aineistoa, josta nousseet keskeiset löydökset on nyt käyty läpi. Jäljellä on päätelmien tekeminen.

OYL:n 13:2:ssä kielletään varojen jako, jos varojen jaosta päätettäessä tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvyttöön tai varojenjaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden. Säännöksen ilmeinen epäselvyys liittyy maksukyvyttömyyden käsitteeseen, edellytettävän maksukykyarvioinnin aikajänteeseen sekä arvioinnin toteuttamisen vastuukysymyksiin. Tässä tutkielmassa pääpainon voidaan katsoa olleen maksukyvyttömyyden määrittelyssä ja maksukykytestin toteuttamisessa - ensisijaisesti melko käytännönläheisestä näkökulmasta. Seuraavaksi käydään läpi tutkielman alussa esitetyt tutkimuskysymykset.

Miten OYL:n 13:2:n edellyttämä maksukyvyyn arviointi pitäisi osingonjakotilanteissa toteuttaa pienissä osakeyhtiöissä?

Maksukykytestiä aiemmin käsitelleen kirjallisuuden perusteella selvää on ainakin se, että mikään ei ole selvää. Lain valmistelijat eivät ole ennen nykyisen OYL:n hyväksymistä ja voimaantuloa ratkaisseet säännökseen liittyviä ongelmia, vaan se on jätetty yhtiöiltä itsenäisten asiantuntijoiden, ja toisaalta lain kohteena olevan tahon tehtäväksi. On kokonaan toinen kysymys, onko tähän ratkaisuun pyritty tietoisesti. Tarkoituksellisuutta puoltavat ainakin kaksi seikkaa. Ensinnäkin useat muuttujat, kuten yhtiön koko, toimiala sekä erilaiset liiketoimintaympäristön piirteet aiheuttavat sen, että voitonjaon yhteydessä tehtävä maksukyvyyn arviointi vaatii aina enemmän tai vähemmän tapauskohtaista tarkastelua taustamuuttujien vaihdellessa. Toiseksi lain esitöissä on nimen-

omaisesti todettu, että säännöksellä ei ole haluttu kohdistaa osakeyhtiön johdolle kohtuuttomina pidettäviä vaatimuksia maksukykyarvioinnin toteuttamisesta. Tarkasti määramuotoiseksi säädetty maksukykytesti olisi paitsi vaikeuttanut sen joustavuutta ja soveltuvuutta vaihteleviin tilanteisiin, myös potentiaalisesti asettanut erityisesti pienten yhtiöiden johdolle kohtuuttoman hallinnollisen rasitteen.

Tämä tutkielma ei tarjoa tyhjentävää vastausta OYL:n maksukykytestin tulkintaongelmiin, eikä yksiselitteistä vastausta siihen, miten maksukyvyyn arviointi pitäisi toteuttaa pienissä osakeyhtiöissä. Joitakin hyödyllisiä havaintoja se voi silti tarjota. Maksukykytestiä käsitelleessä kirjallisuudessa on suurelta osin lähdetty siitä, että maksukykyä tulisi voitonjaon yhteydessä arvioida tilinpäätöstä analysoimalla ja erilaisiin tilinpäätöksen tunnuslukuihin sekä tilinpäätöksestä johdettuihin laskelmiin perustuen. Tämän lisäksi erityistä painoarvoa on annettu tilinpäätöksen ulkopuoliselle informaatiolle, erityisesti yhtiön johdolla olevalle ”hiljaiselle” tiedolle, koska OYL:n 13:2:n on katsottu staattisen näkökulman lisäksi sisältävän velvoitteen maksukyvyyn säilymisen varmistamisesta määrittelemättömäksi ajaksi tulevaisuuteen.

Aiemmassa kirjallisuudessa on todettu, että maksukykyarvion pitäisi olla molemmat arviointiaineiston osa-alueet huomioiva kokonaisuus. Tässä yhteydessä onkin hyvä kysyä, milloin esitetyt vaatimukset ovat kohtuuttomia erityisesti pienen yhtiön näkökulmasta. Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto on antanut aihetta ajatella, että pienissä yhtiöissä velkojensuojan ja taloushallinnon ymmärtäminen varsinkaan pitkälle menevien tilinpäätösanalyysien osalta ei ole erityisen korkealla tasolla. Toisaalta voidaan kysyä, onko sille edes erityistä tarvetta nimenomaan velkojensuojan kannalta. Empirian perusteella voitaisiin ajatella, että liiketoiminnan ollessa suhteellisen pienenmuotoista ja rakenteiltaan yksinkertaista esimerkiksi erityisiä tunnuslukuja maksukyvyyn arviointiin ei tarvita. Tätä tukee osaltaan aiemmasta tutkimuksesta toistettu havainto siitä, että verotus ohjaa pienten osakeyhtiöiden osingonjakoa. Haastatellut henkilöt myös kokivat, että minimiverotuksen rajoissa tehty osingonjako ei pääsääntöisesti vaaranna yhtiön maksukykyä.

Verotuksen vaikutusta ei kuitenkaan voida pitää vastuuvapautuksena. Yrityksen koon kasvaessa maksukyvyyn eri osa-alueiden tarkemman arvioinnin tarve lisääntyy ja pie-

nenkin yhtiön olisi hyvä tarkkailla ainakin vakavaraisuuttaan, huomioida tiedossa olevia tai muuten ennakoitavissa olevia tulevia tapahtumia ja vastuuta, sekä noudattaa varovaisuutta taseen arvostamisessa erityisesti saatavien osalta. Pienten yhtiöiden tapauksessa voitaisiin myös varovaisesti painottaa johdon tehtävää toiminnan ennakkoinnissa suurempia yhtiöitä vähäisemmän rahoituksellisen puskurin vuoksi. Erityisen tärkeänä voidaan pitää voitonjakoperusteiden todentamista (dokumentoimista) ja tässä pienten yhtiöiden olisi tarpeen vaatiessa hyvä tukeutua tilitoimiston apuun. Käytännöllisestä näkökulmasta katsottuna tavoiteltavana voitaneen pitää tilannetta, jossa voitonjaon dokumentointi on rutinoitunut osaksi tilinpäätöstä. Tilitoimiston ja asiakasyrityksen luottamuksellisella suhteella on olennaista merkitystä.

Mitkä tilinpäätösinformaatiosta johdettavat tunnusluvut ja laskelmat ovat käytökelpoisia arvioitaessa osakeyhtiön staattista ja dynaamista maksukykyä?

Yrityksen toiminnan jatkuvuuden liiketaloudellisina perusedellytyksinä on perinteisesti nähty kannattavuus, maksuvalmius ja vakavaraisuus. Yhdessä nämä osa-alueet muodostavat edellytykset yhtiön maksukykyisyydelle siten, että pitkällä aikavälillä kannattavuus määrittää kahden muun osa-alueen tason. Lisäksi liiketaloudellisesta näkökulmasta maksukyvyyn jako staattiseen ja dynaamiseen näkökulmaan tarkoittaa jakoa taseperusteiseen näkökulmaan (tilinpäätöshetki) ja toiminnan jatkuvuuden (going concern) näkökulmaan. Staattisessa näkökulmassa tarkastellaan yhtiön likvidin omaisuuden (varannot) ja dynaamisessa näkökulmassa tulorahoituksen (virrat) riittävyttä yhtiön maksuvelvoitteisiin. Sama näkökulmajako voidaan ulottaa erikseen myös maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden tarkasteluun.

Tässä tutkimuksessa näkemykset tunnuslukujen käyttökelpoisuudesta on perustettava teorian varaan, koska empiria ei juurikaan tarjonnut tunnuslukuja koskevaa tietoa. Tunnuslukuja ei voida yksiselitteisesti asettaa paremmuusjärjestykseen, sillä niiden soveltuvuuteen liittyy esimerkiksi toimialasidonnaisia vaihteluita. On myös erotettava kysymys tunnuslukujen käyttökelpoisuudesta ja kysymys siitä, minkä tunnuslukujen käyttöä voidaan pienten yhtiöiden kohdalla pitää tarkoituksenmukaisena. Staattisen arvioinnin osalta on syytä mainita ainakin omavaraisuusaste, jonka relevanttiutta maksukykytestin kannalta ovat korostaneet ainakin Sjögrén et al. (2008) ja Laitinen & Laitinen (2014). Omavaraisuusaste on melko helposti ymmärrettävä tunnusluku, jota on pidetty yhtenä

parhaimmista maksukyvyttömyyden ennustajista. Se antaa vähintään kohtalaisen käsityksen yrityksen pääomarakenteen tasapainoisuudesta ja tappionsietokyvystä. Quick ja current ratioita voi myös käyttää, mutta niiden käytössä on noudatettava varovaisuutta rahoitus- ja vaihto-omaisuuden tasearvoihin liittyvien epävarmuuksien takia.

Dynaamiseen maksukykyyn liittyy keskeisesti kannattavuus. Kannattavuutta voidaan seurata esimerkiksi sijoitetun pääoman tuottosuhteella, jolloin voidaan arvioida yrityksen kykyä kattaa omistajien tuottovaatimus. Pienten yhtiöiden kohdalla voidaan osittain omistuksen keskittymisestä johtuen kuitenkin olettaa oman pääoman tuottovaatimuksen olevan jokseenkin joustava. Keskeisenä dynaamisen maksukyvyyn mittarina voidaan kuitenkin pitää maksuperusteisia kassavirtalaskelmia, josta on esimerkki liitteessä 3. Kassavirtalaskelmat ovat muodoltaan joustavia, mikä paremmin mahdollistaa niiden hyödyntämisen myös pienissä yhtiöissä.

Miten maksukyvyyn arvioinnissa pitäisi huomioida maksukyvyyn säilyttäminen tulevaisuudessa?

Tulevaisuuden ennakointi maksukyvyyn arvioinnissa on erityinen haaste, ensinnäkin siksi, että tulevien tapahtumien ennakointi voi erityisesti määrätyillä toimialoilla olla jo lähtökohtaisesti hyvin vaikeaa, ja toiseksi siksi, että OYL:n 13:2:n valossa ei voida tyhjentävästi määrittää sitä, kuinka pitkälle meneviä ennusteita on tarpeen tehdä. Arvioinnissa tarpeelliseksi katsotusta aikajänteestä pitkälti riippuu, minkälaisia tekijöitä yhtiön johdon tulisi huomioida. Pienissä yhtiöissä myös tilitoimisto osallistuu osingonjakopäätöksiin, joten kysymys on sikäli olennainen myös tilitoimiston kannalta. Tilitoimisto on tältä osin kuitenkin yhtiön luovuttamien tietojen varassa ja siksi tilitoimiston ensisijainen rooli voisikin rajoittua johdon tietoisuuden lisäämiseen vastuukysymyksiin liittyen.

Tulevaisuutta koskevien tekijöiden osalta tulisi käyttää tervettä järkeä siinä, minkälaisia seikkoja yhtiön johdon voidaan kohtuudella odottaa kykenevän ennakoimaan. Kuten esimerkiksi Mähönen & Villa (2006, 317) ovat todenneet, jälkiviisaudella ei pitäisi olla sijaa arvioinnissa. Riippuu paljolti ainakin yrityksen koosta ja toimialasta, miten kriittistä esimerkiksi yllättävät oikeudenkäyntikulut tai merkittävän asiakkaan menettäminen yritykselle ovat. Yrityksen johtohenkilöltä voidaan kuitenkin tämän asemaan vedoten

odottaa määrättyä oman liiketoiminnan erityispiirteiden tuntemusta, eikä vastuusta lähtökohtaisesti voi tietämättömyyteen tai ymmärtämättömyyteen vetoamalla vapautua. Jonkinlaisena tulevaisuuden arvioinnin minimivaatimuksena voitaneen pitää empiriasakin ilmi tullutta omaisuuden tasearvojen ja lyhytaikaisten saatavien, kuten ostovelkojen kriittistä tarkastelua.

5.1 Tulosten hyödyntäminen

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että ainakin maksukykytestin todentamisen osalta kehitettävää on sekä pienten yhtiöiden, että niiden kumppaneina toimivien tilitoimistojen toiminnassa. Aiemmassa kirjallisuudessa on lukuisissa yhteyksissä tuotu esille maksukykytestin dokumentoinnin merkitys, ja dokumentointipakon lisäämistä lakiin on jopa esitetty, joskin tuloksetta. Vastuu maksukykytestin toteuttamisesta on yksinomaan osakeyhtiön johdolla, joka pyrkinee välttämään laittomaan varojenjakoon syyllistymisen. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella pienet osakeyhtiöt ovat kuitenkin pitkälti tilitoimistojen asiantuntemuksen varassa maksukykytestiin liittyvissä kysymyksissä ja siksi voitaneen katsoa, että maksukykytestin toteutuminen ja dokumentointi pienissä yhtiöissä riippuu merkittävästi tilitoimiston toiminnasta ja aktiivisuudesta.

Haastatteluista kävi ilmi, että tilitoimistot ottavat kantaa asiakasyritystensä voitonjakoon vain taseperusteisesti, jolloin erityisesti tulevaisuuden huomiointi ja maksukykytestin dokumentointi jäävät asiakasyrityksen varaan. Laiminlyöntien mahdollisuutta ei siten voida sulkea pois, koska pienissä yhtiöissä varojenjakosäännösten tuntemus on todennäköisesti puutteellista. Tilitoimistot haluavat toisaalta ymmärrettävästikin pitää vastuun maksukykytestin toteuttamisesta sille kuuluvalla taholla. Lisäksi juuri asiakasyrityksen tulevaisuuden arviointi on tilitoimiston näkökulmasta vaikeaa, etenkin jos keskusteluyhteys asiakasyritykseen johtoon on heikko. Vaikka vastuu ei lain mukaan tilitoimistoille kuulukaan, ne voisivat kuitenkin hyödyntää asemaansa nykyistä paremmin esimerkiksi neuvomalla asiakkaitaan lisäämään merkinnän maksukykytestin huomioimisesta hallituksen kokouspöytäkirjaan osingonjakoehdotuksen yhteyteen. Tällöin jonkinlainen vähimmäisvaatimus maksukykytestin dokumentoinnista täytyisi vähäisellä hallinnollisella rasituksella.

5.2 Jatkotutkimustarpeet

Jatkotutkimusaiheiden löytäminen tutkimuksen aihepiiristä on melko haasteellista. Maksukykytestiä on ainakin teorian tasolla käsitelty kirjallisuudessa jo suhteellisen paljon, ja aiheen käsittelyssä voidaan jo varovaisestikin arvioiden havaita saturoitumista. OYL:n maksukyvyttömyyden käsitteestä voidaan kirjoittaa hyllymetreittäin, mutta kirjoittelun arvo mitataan lopullisesti vasta maksukykyssäännöstä soveltavan oikeuskäytännön ilmaantuessa. Tässä vaiheessa lisäarvoa voidaan kuitenkin vielä saada empirian osalta, sillä vain empiria antaa tietoa siitä, miten säännös tosiasiallisesti vaikuttaa osakeyhtiöiden toimintaan. Tämän tutkielman empiirinen kontribuutio on parhaimmillaan vain kohtalainen, sillä otos on pieni eikä haastateltavia ole välttämättä onnistuttu valitsemaan parhaalla mahdollisella tavalla tutkimuksen tavoite ja rajaukset huomioon ottaen. Lisäksi aineisto kuvaa ensisijaisesti tilitoimiston näkökulmaa ja rajoitetummin niiden asiakkaina olevien pienten osakeyhtiöiden näkökulmaa. Empiriaa voisi jatkossa täydentää esimerkiksi suurempaan otoskokoön pyrkivällä kyselytutkimuksella ja tarkasteltavien yhtiöiden rajausta muuttamalla.

LÄHDELUETTELO

KIRJALLISUUS

Airaksinen, M. Pulkkinen, P. & Rasinaho, V. (2007) Osakeyhtiölaki II. Helsinki, Talentum Media Oy.

Airaksinen, M. Pulkkinen, P. & Rasinaho, V. (2010) Osakeyhtiölaki II. 2. uud. painos. Helsinki, Talentum Media Oy.

Airaksinen, M. (2013) Onnistuiko vuoden 2006 osakeyhtiölakiuudistus? *Defensor Legis*, 4, 443-460.

Aho, T. (2007) Maksukykyisyydestä suuntaa tulevaisuuteen. *Tilisanomat*, 1, 37-39.

Blummé, N., Kaarenoja, A. & Suontausta, S. (2007) Maksukyky ja osakeyhtiön varojen jakaminen. Helsinki, KHT-Media Oy.

Hakamies, K. (2011) Maksukyvyttömyydestä ja hyötymistarkoituksesta rikosoikeudellisenä ongelmana. *Oikeustiede – Jurisprudentia 2011:XLIV*, 133-233.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009) Tutki ja kirjoita. 15. uud. painos. Helsinki, Tammi.

Jensen, M.C. & Meckling, W.H. (1976) Theory of The Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3, 305-360.

Jokinen, J. (2007) Osakeyhtiölain 13:2 §:n maksukykyisyydestä. Kriittinen oikeustieteellinen ja rikosoikeudellinen näkökulma. Pro Gradu- tutkielma. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta.

Jokinen, J. (2008) Osakeyhtiön johdon huolellisuusvelvollisuus ja osakeyhtiölain maksukykyisyydestä taloudelliset osatekijät. *Defensor Legis* 2, 239-254.

Jokinen, J. (2015) The Role of Auditors In The Finnish Limited Liability Companies As To Solvency Test In The Context of Asset Distribution. Pro Gradu- tutkielma. Turun kauppakorkeakoulu.

Kaarenoja, A. & Suontausta, S. (2007) Maksukyvyttömyys ja osakeyhtiön varojenjako. *Defensor Legis*, 2, 239-256.

Kallunki, J-P. & Kytönen, E. (2007) Uusi tilinpäätösanalyysi. 6. uud. p. Helsinki, Kauppakaari Oyj.

Kähkönen, I. (1998) Velallisen epärehellisyuden mallintaminen: Ongelmina esitutkintaan valikointi ja tunnusmerkistön taloudelliset käsitteet. Väitöskirja. Oulu, Oulun yliopisto. Julkaisija: Keskusrikospoliisi, Vantaa.

Laakso, T., Laitinen, E.K. & Vento, H. (2010) Uhkaava maksukyvyttömyys ja onnistunut yrityssaneeraus. Helsinki, Talentum Media Oy.

Laitinen, E.K. & Laitinen, T. (2014) Yrityksen maksukyky – arviointi ja ennakointi. Helsinki, KHT-Media Oy.

Länsiluoto, A. (2007) Yrityksen kasvu haastaa taloushallinnon ja tilitoimiston. *Tilisanomat*, 5, 53-57.

Metsämuuronen, J. (2005) Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 3. laitos. Jyväskylä, Gummerus.

Mähönen, J. & Villa, S. (2006) Osakeyhtiö II. Pääomarakenne ja rahoitus. Helsinki, WSOYpro.

Mähönen, J., Säiläkivi, A. & Villa, S. (2007) Osakeyhtiölaki pienyhtiöissä. Helsinki, WSOYpro.

Ruohonen, J. (2012) Osakeyhtiön voitonjaon maksukykytesti ja vastuu maksukyvyssä säilymisestä. Väitöskirja. Tampere, Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 1723.

Savela, A. (1999) Vahingonkorvaus osakeyhtiössä. Helsinki, Kauppakaari Oyj.

Savela, A. (2009) Osakeyhtiörikos ja –rikkomus. *Defensor Legis*, 1, 3-30.

Sjögrén, H., Syrjä, P. & Villa, S. (2008) Osakeyhtiölain maksukykyisyyden käsitteen tilastollinen tarkastelu. *Defensor Legis*, 3, 448-459.

Sjögrén, H., Jokinen, J. & Syrjä, P. (2009) Osakeyhtiössä tehty osingonjakopäätös ja hallituksen vastuu maksukyvyistä toimeenpanon lykkääntyessä - tilastollinen tarkastelu. *Defensor Legis*, 5, 775-796.

Sjögrén, H. (2010a) Palkkaa vai osinkoa - empiirinen tutkimus velkojien suojasta pienissä osakeyhtiöissä. *Lakimies*, 6, 979-998.

Sjögrén, H. (2010b) Osingonjakopäätökset pienissä osakeyhtiöissä. Empiirinen tutkimus osakeyhtiölain varojenjakosäännösten toteutumisesta. Väitöskirja. Lappeenranta, Lappeenrannan Teknillinen Yliopisto. Acta Universitatis Lappeenrantaensis 413.

Toiviainen, H. (2006) Suomen uusi osakeyhtiölaki: kilpailukykyinen osakeyhtiölainsäädäntö 2000-luvun yrityksille 1800-luvun sääntelyllä? Teoksessa: Kolehmainen, E. (toim.) *Business Law Forum* 2006. Helsinki, Helsingin yliopiston yksityisoikeuden laitos.

Tuokko, Y. (2009) Sijoitetun vapaan pääoman rahastosta ja maksukykytestistä. *Verotus*, 5, 550-552.

Villa, S. (2007) Maksukykyisyys- ja tasetesti osakeyhtiölain ja Uuden Seelannin yhtiölain mukaan. Teoksessa: Saarnilehto, A. (toim.) Yhtiöoikeudellisia kirjoituksia VI. Turku: Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta.

Villa, S. (2013) Osakeyhtiön vahingonkorvausvastuu virheestä osakeannissa – rajoit- taako pääoman pysyvyyden periaate vahingonkorvauksen maksamista? *Defensor Le- gis*, 4, 461-477.

YT (2011) Yritystutkimus ry (ent. Yritystutkimusneuvottelukunta). Yritystutkimuksen ti- linpäätösanalyysi. 9. korjattu laitos. Helsinki, Gaudeamus.

VERKKOLÄHTEET

Elinkeinoelämän keskusliitto (2015) EK:n Yrittäjyyslinjaukset 2015-2019: Ylisääntelyn purkaminen hallitusohjelman keskiöön. [verkkodokumentti] [Viitattu 5.11.2015] Saata- villa <http://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2015/01/14/ekn-yrittajyyslinjaukset-2015-2019-ylisaantelyn-purkaminen-hallitusohjelman-keskioon/>

Euroopan Komissio (2012) Pienet yritykset luovat 85 % uusista työpaikoista. *Lehdis- tötiedote*. [verkkodokumentti] [Viitattu 5.11.2015] Saatavilla [http://europa.eu/ra- pid/press-release_IP-12-20_fi.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-20_fi.htm)

Patentti- ja rekisterihallitus (2015) Yritysten lukumäärät kaupparekisterissä. [verkkö- dokumentti] [Viitattu 23.10.2015] Saatavilla <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritys- tenlkm/lkm.html>

Suomen Yrittäjät (2015) Yrittäjyys Suomessa. [verkkodokumentti] [Viitattu 24.10.2015] Saatavilla <http://www.yrittajat.fi/fi-FI/suomenyrittajat/yrittajyys Suomessa/>

Toiviainen, H. (2009) Osakeyhtiölain varojenjakosäännösten tarkistaminen - kustan- nusten säästämistä oikeussuojaa heikentämällä ja selkeän vastuusäännösten selkiyt- tämistä säilyttämällä epäselvä substanssi. [verkkodokumentti]. [Viitattu 15.3.2014] Saatavilla: <http://www.edilex.fi/artikkelit/6597.pdf>

Vahtera, V. & Ruohonen, J. (2015) Prof. Veikko Vahtera ja KTT Janne Ruohonen: Osakeyhtiön maksukyvyyn arviointi varojenjaon yhteydessä korostuu taantumana aikana – käytännön tulkintaongelmat lisääntyneet. [verkkodokumentti] [Viitattu 5.11.2015]

Saatavilla: <https://www.edilex.fi/uutiset/43520?allWords=Osakeyhti%C3%B6n+maksuvyn+arviointi+varojenjaon+yhteydess%C3%A4+korostuu+taantuman+aikana&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearch-Key=637821>

Verohallinto (2015) Osingot listaamattomista yhtiöistä. [verkkodokumentti] [Viitattu 9.11.2015] Saatavilla: https://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Sijoitukset/Osakeet_ja_osingot/Osingot_listaamattomasta_yhtiosta%2811937%29

VIRALLISLÄHTEET

Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi. HE 109/2005 vp.

Osakeyhtiölakityöryhmän mietintö. OMTR 2003:4.

Lausunnot osakeyhtiölakityöryhmän mietinnöstä. OMLS 2003:39.

Konsernitilinpäätöksen laatimisvelvollisuus sekä masukyky- ja tasetesti osakeyhtiön varojenjaossa. OMLS 2009:13.

Osakeyhtiölain varojenjako koskevien säännösten muuttaminen. Lausuntotiivistelmä. OMLS 2009:25.

LIITE 1. Oikaistu tuloslaskelma (YT 2011, 88)**LIKEVAIHTO****Liiketoiminnan muut tuotot****Liiketoiminnan tuotot yhteensä**

Aine- ja tarvikekäyttö
Ulkopuoliset palvelut
Henkilöstökulut
Liiketoiminnan muut kulut
Valmisteveraston muutos

KÄYTTÖKATE

Suunnitelman mukaiset poistot

LIIKETULOS

Tuotot osuuksista ja muista sijoituksista
Muut korko- ja rahoitustuotot
Korkokulut ja muut rahoituskulut
Kurssierot
Välittömät verot

NETTOTULOS

Satunnaiset tuotot
Satunnaiset kulut

KOKONAISTULOS

Poistoeron muutos

TILIKAUDEN TULOS**LIITE 2.** Rahoitustulos (Laitinen & Laitinen 2014, 122)

KÄYTTÖKATE

- + Tuotot osuuksista ja muista sijoituksista
- + Muut korko- ja rahoitustuotot
- Korkokulut ja muut rahoituskulut
- +/- Kurssierot
- Sijoitusten ja rahoitusarvopapereiden arvonalentumiset
- Välittömät verot
- = RAHOITUSTULOS

LIITE 3. Esimerkki kassavirtalaskelmasta (Jokinen 2007, 133, viitaten Kallunki & Kyttönen 2007, 96)

KASSAVIRTA
Kassamyyntitulot
-aine- ja tarv.maksut
-palkat
-vuokrat
- muut lv-maksut
<i>Kassajäämä 1a</i>
+ muut kassatulot
<i>Kassajäämä 1b</i>
-korkomaksut
-verot
-osingot
<i>Kassajäämä 2</i>
-investointi kassasta
Kassajäämä 3
+/- OPO muutos
+/- pv-VPO muutos
Kassajäämä 4
+/- lv-VPO muutos
+/- lv-sijoitus muutos
+/- kassan muutos
= 0

LIITE 4. Haastattelurunko

1) Haastateltavan ja kohdeyrityksen taustatiedot

1. Haastateltavan asema organisaatiossa
2. Koulutustausta
3. Työsuhteen kesto nykyisessä organisaatiossa
4. Työkokemus taloushallinnon tehtävistä
5. Organisaation koko (liikevaihto ja henkilöstö)
6. Asiakkaille tarjottavat keskeiset taloushallinnon palvelut

2) Asiakasyritykset

7. Asiakasyhteisöjen lukumäärä (arvio)
8. Osakeyhtiöiden osuus asiakasyhteisöistä
9. Asiakkaana olevien osakeyhtiöiden jakautuminen koon (liikevaihto) mukaan, osuus kaikista asiakasyrityksistä
 - alle 2M € (mikro)
 - 2 – 10M € (pienet)
 - 10M – 50M € (keskisuuret)
 - yli 50M € (suuret)

3) Velkojiensuoja osingonjakopäätöksen yhteydessä

10. Kertokaa lyhyesti mitä velkojiensuoja osakeyhtiön voitonjakoon (osinko) liittyen teille tarkoittaa.
11. Mitkä ovat mielestänne tärkeimmät velkojiensuojan osatekijät (laissa olevat säännökset, jotkin muut ohjaavat tekijät) osakeyhtiön voitonjaossa?
12. Mikä on käsityksenne mukaan velkojiensuojasäännösten tuntemuksen taso asiakasyrityksissänne?

13. Toteutuuko velkojiensuoja mielestänne hyvin voitonjakotilanteissa?

- Miten kehittäisitte velkojiensuojaa?

4) Osingonjako pienissä osakeyhtiöissä

14. Kuinka usein asiakkaanne ovat pienet osakeyhtiöt keskimäärin jakavat osinkoa tilikauden aikana?

15. Mitkä tekijät nähdäksenne vaikuttavat keskeisesti jaettavan osingon määrään?

16. Teettekö asiakkailleen ehdotuksia osingon määrästä

- a. osana kirjanpitoa / tilinpäätöstä / muuta palvelua
- b. erikseen pyydettyäessä

5) Maksukyvyttömyyden käsite ja vastuu maksukyvyntestaamisesta

17. Miten ymmärrätte OYL 13:2:n* ja siinä esiintyvän maksukyvyttömyyden käsitteen?

- * ”Varoja ei saa jakaa, jos jaosta päätettäessä tiedetään tai pitäisi tietää yhtiön olevan maksukyvytön tai jaon aiheuttavan maksukyvyttömyyden.”

18. Kuinka hyvin maksukykytesti (OYL 13:2) käsityksenne mukaan tunnetaan

- a. asiakasyrityksissänne yleensä
- b. pienissä osakeyhtiöissä

19. Tunteeko keskimääräisen pienen osakeyhtiön johto käsityksenne mukaan vastuu-
asemansa maksukyvyntestaamisesta osingonjaon yhteydessä?

20. Miten koette oman vastuunne maksukyvyntestaamisesta suhteessa asiakasyrityksen johtoon?

21. Neuvotteko asiakasyritystenne johtohenkilöitä osingonjakoon ja maksukyvyyn arviointiin liittyvissä vastuukysymyksissä?

6) Maksukykyarvioinnin sisältö ja toteutus

22. Laaditteko asiakasyritystenne osingonjakopäätösten tueksi maksukykyarvioita?

a. KYLLÄ:

- Onko teillä olemassa standardimalli arvion sisällöstä?
 - Perustuuko malli johonkin alan piirissä esitettyyn malliin tai suositukseen?
 - Mitä tunnuslukuja tai laskelmia malli sisältää?

b. KYLLÄ (ei standardimallia)

- Perustuuko maksukykyarvionne tunnuslukuihin tai laskelmiin (esim. kassavirtalaskelma)?
- Todennetaanko maksukykyarvion suorittaminen (dokumentaatio)?

c. EI:

- mistä osatekijöistä (tunnusluvut, laskelmat, tulevaisuudennäkymät ja riskit yms.) maksukykytestin malli voisi koostua?

23. Millä tunnusluvuilla tai laskemilla voidaan mielestänne parhaiten arvioida yhtiön staattista* maksukykyä?

** likvidaationäkökulma: lyhytaikaisen vieraan pääoman ja rahoitusomaisuuden suhde*

24. Millä tunnusluvuilla tai laskemilla voidaan mielestänne parhaiten arvioida yhtiön dynaamista* maksukykyä?

** going concern- näkökulma: tulorahoituksen riittävyys maksuvelvoitteiden hoitamiseen*

25. Suositteletteko asiakasyritystenne johtohenkilöille omien maksukykyarvioiden laatimista osingonjakopäätösten tueksi?

a. KYLLÄ:

- Annatteko suosituksia arvioinnin sisällöstä (tunnusluvut, laskelmat, tulevaisuudennäkymät ja riskit yms.)?
- Annatteko suosituksia maksukykyarvion todentamiseen (dokumentaatio) liittyen?

26. Miten pitkälle tulevaisuuteen maksukyvyyn säilymistä pitäisi mielestänne OYL:n 13:2:n valossa arvioida?

27. Mitä tekijöitä tulevaisuuden arvioinnissa tulisi mielestänne ottaa huomioon maksukyvyyn säilyttämisen kannalta?

28. Mitä tilinpäätöksestä selviämättömiä tietoja maksukykyarvioon pitäisi mielestänne sisällyttää?

29. Mikä on mielestänne yhtiön johdolla olevan tiedon merkitys maksukyvyyn arvioinnissa?